

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı 10, s. 169-199

RSSS
ISSN:2148-2691

Din Üç Devlet (Suudi Arabistan-Vatikan Ve İsrail'in Siyasal Sistem Analizi)

Hüseyin SEVİNÇ¹

Özet

Din olgusu, bireyin içerisinde bulunduğu zaman ile geleceğe yönelik dünya ötesi zaman arasında bütünlük sağlayan ve bunu anlamlandıran bir kavramdır. Bu çerçevede bütün dinlerin temelinde geleceğe yönelik vaatler bulunmakta ve vadedilene ulaşmak için iki zaman arasında bağlantı kurulması zaruri hale gelmektedir. İki zaman arasında bağlantı kurmanın temel pratiği ise mevcut zamanı dinin gerektirdiği standartlarda değerlendirerek dünya ötesi zaman için sağlam köprüler kurmaktan geçmektedir. Din olgusunun bireysellikten sıyrılıp toplumsallaşması ise toplumsal kuralların dinin emrettiği kurallarla tamamen veya büyük ölçüde örtüşmesi ile ilgilidir. Toplumsal yapının homojen olması dini taleplerin siyasal sistem içerisinde şekillenmesini kolaylaştırıcı bir yapıya sahip olmasını sağlarken, dini bakımdan heterojen toplumlarda ise dini taleplerin siyasal sistem içerisinde şekillenmesi hem daha zor hem de daha karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bu çalışmanın temel amacı İslamiyet, Hristiyanlık ve Yahudilik 'ten oluşan üç semavi dinin devlet yönetimi ve yapısı üzerindeki etkileri ortaya koyabilmek ve bu amaçla belirlenmiş olan Suudi Arabistan, Vatikan ve İsrail devletlerinin siyasal yapılarını inceleyip farklılıklarını ortaya koyabilmektir.

Anahtar Kelimeler

Suudi Arabistan
Vatikan
İsrail
Teokrasi
Yasama
Yürütme
Yargı

Three Religions Three States (Political System Analysis Of The Saudi Arabia-Vatican And Israel)

Abstract

The phenomenon of religion is a concept that provides and makes sense of unity between the present time and the time of future. In this framework at the base of all religion there are promises for the future and it is required to establish a link between the two times to reach promised. The basic practice of establishing a connection between two times is to build bridges for the hereafter by evaluating the present time with the standards that religion requires. The socialization notion of religion out of individuality is related to the total or substantial coincidence of the social rules with the laws ordered by religion. The homogeneity of the social structure is an important ensuring factor to shaping of religious demands within the political system. On the other hand, in the heterogeneous societies of religion, the formation of religious demands

Keywords

Saudi Arabia
Vatican
Israeli
Theocracy
Legislative
Executive
Judicial

¹ Öğr. Gör. Bitlis Eren Üniversitesi, Ahlat Meslek Yüksekokulu (Yerel Yönetimler Programı), hsevinc@beu.edu.tr

within the political system is both more difficult and more complex. The main aim of this study is to be able to reveal the effects of Islam, Christianity and Judaism ,which are semitic religions, on the administration and structure of the state. For this purpose Saudi Arabia, Vatican and Israeli states have been determined and the political structures of these states will be examined and their differences will be tried to be revealed.

GİRİŞ

Teokrasi kavramı, ilahi rehberlik doğrultusunda yönetim inancını ifade etmekle birlikte aynı zamanda dinin ve inancın baskın rol oynadığı rejimleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Diğer ifadeyle teokrasi tanrı tarafından veya tanrıyı temsil ettiği kabul edilen görevliler tarafından oluşturulan siyasal sistem olarak ifade edilebilir. Teokrasi teriminin kökeni Yunanca *theokratia* kelimesinden gelmektedir. Teokrasi kelimesinin kökeni Teos'dur ve tanrı anlamına gelmektedir. Kratos ise düzen anlamına gelmektedir. Kelime birleştirildiği zaman Tanrı'nın düzeni anlamını almaktadır. Teokrasi kelimesi ilk olarak Yahudi bir tarihçi olan Josephus kullanmıştır (Zakai:2008:341).

Josephus, Yahudi olmayan okuyucularına Yahudilerin siyasi sistemini anlatmak amacıyla kullanmış olduğu teokrasi kavramını ifade ederken bu kavramın monarşi, oligarşi ve cumhuriyet gibi siyasi sistemlerden farklı olduğunu belirtmek amacıyla şu ifadeyi kullanmıştır;

Yasa koyucumuz olan Musa, kendi sistemini mevcut siyasal sistemlerin hiçbiri ile ilişkilendirmedi ve o bizim hükümetimizi arındırılmış bir ifade ile muhtemelen tanrının otoritesi ve gücünün yüklendiği ve bütün insanların ona saygı duyduğu sistem olarak teokrasi diye tayin etti, (Zakai:2008:341).

Teokrasi kelimesi ortaya çıktıktan sonra hiçbir dilde Josephus'un kullandığı anlamıyla kullanılmamıştır. Josephus teokrasi kelimesini kullanırken siyasi gücün ele geçirilmesi anlamını kullanmamasına rağmen, İngilizceye bu kavramın geçişi İlahi Esin Altındaki Papazların Hükümeti şeklinde geçmiştir (Zakai:2008:341). 1825 yılından sonra ise almış olduğu anlam ise din adamlığı ve dine dayalı siyasi ve sivil güç olmuştur.

Teokratik yapıya sahip yönetimler tarihin çeşitli dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Örneğin Antik dönemde Mısır ve Tibet teokratik yönetimlerdendir. Firavun dönemi Mısır'da kral, halk nezdinde tarı veya yarı tanrısal bir imgeye sahip olmasına rağmen ülke yönetimi tamamen rahiplerin elinde bulunmaktaydı.

İslam dini içerisindeki yönetim anlayışına bakıldığında, Hz. Muhammed'in Medine'de oluşturduğu toplumsal yapı Hz. Muhammed'in hem dünyevi hem de manevi lider olması nedeniyle teokratik bir yapıya sahipti. Hz. Ebubekir'in ilk halife olduğu dönemde oluşturulan yapı yine teokratik bir yapıydı. İslam tarihindeki en geniş ve en bilinen teokratik yönetim Emevi dönemine aitti bununla birlikte ikinci büyük imparatorluk olan Abbasi Devleti yine devlet ve dinin iç içe olması nedeniyle teokratik bir yapıdaydı.

Hristiyanlık dini içerisinde erken modern dönem Avrupa'sında Girolamo Savonarola (1452-1498) yönetimi altındaki Floransa Cumhuriyeti tanrının tek egemen olması ve İncil'in geçerli yasa kaynağını oluşturması nedeniyle teokratik bir yapıya bürünmüştü (Zakai:2008:342). 16. yüzyıldaki Protestanlık hareketleri ile birlikte teokratik yönetimlerin oluşturulması için birçok girişimde bulunulmuştur. Bu girişimler içerisinde en meşhur olanı

John Calvin (1509-1564) tarafından Cenevre’de kurulan teokratik rejimdi. Dönemin Cenevre’inde sivil yaşam ahlaki kuralları kutsal yazınlarda bildirilmiş olan Tanrı’ya kayıtsız şartsız itaat etme üzerine kuruluydu. Cenevre’de kurulan yönetime benzer bir yönetim Huldrych Zwingli (1484–1531) tarafından Zürih’te kurulmuştur. Zürih’te bulunan şehir konseyi Hristiyan bir devletin adaletli hükümeti görevini yürütmekteydi ve yönetim İncil’de bulunan ilahi emirler üzerine kuruluydu. Mevcut ilahi emirlerin yorumlanması noktasında şehir konseyi Hristiyan Bakanların görüşlerine göre hareket etmekteydi (Zakai:2008:342).

Günümüz dünyasına bakılacak olunursa Ayetullah Humeyni tarafından İran’da 1979 yılında kurulan rejim teokrasi olarak nitelendirilebilir. İran’da kurulan rejime bakıldığında siyasi güç ve otorite imam veya dini liderlerin elinde toplanmıştır ve bu gibi yönetimlerin temel amacı toplumu İslam hukuku ve Şeriat çerçevesinde yönetmek ve organize etmektir. Aynı şekilde Afganistan’da kurulan Taliban yönetimi de bu anlamda teokratik olarak nitelendirilebilir. Hristiyanlık çerçevesinde bakıldığında Vatikan’ın böyle bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde İsrail’de aşırı Ortodoks olan kesimlerin antik dönemin teokratik yapısına dönmeye çalıştıkları ve bu amaçla devleti dönüştürdükleri öne sürülebilir.

Bu çalışmanın temel amacı üç semavi dinin devlet yönetimi ve yapısı üzerindeki etkilerin ortaya koyabilmek ve bu amaçla seçilmiş olan Vatikan, Suudi Arabistan ve İsrail devletlerin toplumsal ve siyasi yönetimlerini inceleyip bu ülkelerin farklılıkları ortaya koyabilmektir.

Suudi Arabistan

Araça “silm” kökünden gelen islam terimi aslında sulh, selamet, kurtuluş ve ayıptan uzak olmak anlamlarına gelir (Şafak,1992:5). Sosyal hayatın belirleyicilerden biri olan ve sosyal düzeni de sağlayan İslam; insanları bireysel ve toplu halde barışa, saadete, yüceliklere ulaştıran bir din olmakla birlikte kuralları Kur’an ve hadislerde belirtilen ve bunların Hz. Muhammed tarafından insanlığa tebliğ edildiği emir ve yasakların bütünüdür (Şafak,1992:5-6).

Mevcut Suudi Arabistan rejimi aslında İslam ve bedeviliğin politik sistem üzerinde önemli bir rol oynadığı ve hala geçerliliğini koruduğu bir yapıya sahiptir. İslam ve bedeviliğin getirmiş olduğu değerler sosyal düzenin oluşturulması ve düzenlenmesi noktasında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan bakıldığında aslında Suudi Arabistan rejimi geleneğin ve modernliğin karmaşıklığını içerisinde barındırmaktadır (Şafak,1992:5-6).

Suudi Arabistan Krallığı’nın kuruluşu İslam dini ile yakından bağlantılıdır. Muhammed İbn-i Suud ile Muhammed İbn-i Vahhap arasındaki 1745 yılında yapılan ittifak Vehhabizm² denilen dini ve siyasi hareketi doğurdu. Bu politik ve siyasi hareket El Suud ailesinin günümüz Suudi Arabistan Krallığı sınırlarını tamamen kontrol etmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda Vehhabilik, kendi fikirlerine aykırı olan Sünni mezhepleri, Şiiliği ve diğer dinleri hedef almış ve mücadelenin eksenini de Hz. Muhammed’den sonra dine

² Vehhabilik, 18. yüzyılda Arabistan Yarımadası’nın Necid bölgesinde yaşayan Teym Kabilesine mensup olan Muhammed bin Abdülvahhab’ın itikadı düşüncelerinden hareketle geliştirilmiş ve daha çok Hanbeli mezhebinin daha tutucu bir şekilde yapılan yorumuna dayanan bir ekoldür. Yine Necid bölgesinde önemli bir siyasi aktör olan Suudi Hanedanının desteğini alarak kısa sürede yayılmış, etkisini arttırmış ve neticede Suudi Arabistan’ın resmi mezhebi haline gelmiştir. İtikat ve ibadet konularında Sünni ve Şii grup ve anlayışların bazı davranışlarını ve uygulamalarını küfür ve şirk olarak nitelendirerek farklı ve yeni bir anlayış geliştirmiştir. Bkz: Bernard Lewis, *İslam’ın Krizi*, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2003

yapılan eklemelere karşı mücadele olarak görmüş ve bu mücadelenin aslında dini bir gereklilik olduğunu öne sürmüşlerdir (Ebu Zehra:2004:221).

Vehhabism ve Suud ortaklığı neticesinde Suud ailesi 1810 yılına kadar, kutsal Mekke ve Medine şehirlerinin içinde bulunduğu bugünkü mevcut krallığın büyük bölümünü ele geçirmiş ve bu durum 1819 yılında tüm ele geçirilen toprakların Osmanlı Devletince geri alınmasına kadar sürmüştür. I. Dünya Savaşı'nda sonra İbni Suud 1921 yılında Necid ve Mülhakatının sultanı olarak ilan etmiş. Kral Abdulaziz El Suud İhvan³'in da desteğini alarak yeni kurulan Suudi Arabistan Devleti'ni yönetmeye başlamıştır. Yeni devlet yapılanması ile birlikte ulema hayatın her alanında etkili olmuş ve yeni kurulan devletin temel dayanağı haline gelmiştir. Günümüzde halen ulema devletin politika yapım sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bunun örneği olarak Suudi Arabistan'da ortaya çıkan neredeyse bütün siyasi ve toplumsal hareketler ihvan ve ulemadan esinlenerek meşruiyet kazanmaya çalışmıştır ve bunun temel nedeni İslam dininin Suudi Arabistan'ın siyasi kültür merkezinde yer almasıdır(Fandy,1999:22).

İbni Suud, 1928 yılı sonrası çıkan isyanları bastırıp 1932 yılında kendini Arabistan Kralı ilan etmesi ile "Suudi Arabistan Krallığı" kurulmuştur. El Suud'un yönetim modeli 1975 yılında 7 yaşındaki Halid Bin Abdulaziz El Saud'un kral olmasıyla değişikliğe uğramış ve çıkan huzursuzlukları önlemek amacıyla "Danışma Kurulu" kurulmuştur. Bu kurulun çoğunluğunun akademik çevre ve iş adamlarından oluşması halk tabanına yansımaları engellemiştir (Aydın,2008:3).

Mutlak monarşi ve İslam kuralları ile yönetilen Suudi Arabistan,1992 yılına kadar modern anlamda bir anayasadan yoksundu ve bu döneme kadar 1926 yılında bir araya getirilen birkaç yasa ve 1953 yılında kral tarafından oluşturulan kararname Suudi Arabistan'daki bütün kanunları oluşturmaktaydı ve hâkimler ise Kur'an ve sünnete dayanarak karar vermekteydiler. 1992 yılında oluşturulan Anayasa'ya göre Arabistan; İslami, Arap ve tam bağımsızlığa sahip bir devlettir. Dili Arapça, Anayasası Kur'an ve sünnettir ve Anayasa şeriat kanunları ile çatışacak hiçbir yoruma müsaade etmemektedir.

Suudi Arabistan Krallığı'nın siyasi sistemi incelenirken kaynak noktası 1992 yılında çıkarılan anayasadır. Anayasaya göre siyasi sistemin merkezinde bulunan kral hem hükümetin hem de devletin başıdır. Anayasasının birinci maddesine göre Suudi Arabistan İslami Arap Devleti'dir ve dinin temeli Kur'an ve peygamber sünnetidir. Vehhabilik resmi mezhep olmasına rağmen anayasada bu konu hakkında bir madde bulunmamakta ve üstüne basıla basıla dinin dayanağının Kur'an ve peygamber sünneti ile şeriat olduğu ifade edilmiştir.

Anayasada Arabistan devleti teokratik monarşi olarak belirtilmiş ve kralın ülkenin en üst makamı olduğu ifade edilip bütün maddeler dolaylı olarak krala bağlanmıştır. Anayasanın tüm maddeleri kralın onayına bırakılmış ve vatandaşın da peygamber sünneti doğrultusunda Anayasaya ve dolayısıyla krala biat ve itaat etmesi beklenmektedir (Al-Turaiqi,2008:39).

Suudi Arabistan'da demokratik yönetimlerin temel unsurları olan seçilmiş bir yasama organı, siyasi parti ve seçim sistemi gibi unsurlar bulunmamaktadır. Ülkedeki bütün

³ İhvan Teşkilatı, Suudi Arabistan'ın kuruluş sürecinde Vehhabilik anlayışı benimsetilmiş Bedevi Araplardan müteşekkil askeri birliklerdir. Vehhabi inancına aşırı bir sadakatleri söz konusu olduğundan Suudi Devleti'nin kurulmasında sonra Suud Ailesinin Batılı ülkelerle işbirliği içine girmeleri üzerine isyan etmiş ve isyanları yönetim tarafından bastırılmıştır

atama ve görevlendirmeler kralın isteği ve onayına bağlıdır. Halk ise krala ve yasalarına itaat etmek durumundadır.⁴

Monarşi Suudi Arabistan'da önemli bir siyasi kurum durumundadır. Monarşilerde en yüksek ve nihai otorite tek bir kişi ile özdeşleşir. Bu yönetimlerde tek bir kişinin isteği hükümetin bütün unsurları üzerinde hakim konuma sahiptir. Suudi Monarşisine bakıldığında bu monarşinin hem kabilesel hem siyasi hem de dini özellikler barındırdığı görülür. Kabilesel anlamda kral Şeyh, dini anlamda İmam ve siyasi anlamda Melik konumundadır. El Suud'un başa geçmesi aslında Suudi Arabistan'daki kabilesel yapının çözülmesine veya gücünün azalmasına neden olmadı (İsmael,1970:366-367). Mevcut düzen içerisinde sadece kabilenin şeyhe olan sadakati şeyhin El Suud ve varislerine sadakati şeklinde değişti. Bu sadakat sistemini yöneten kral ise kabile değerlerini ve otorite sistemini korumak, kabilelerin refahını yükseltmek ve aralarındaki sorunları çözmekle yükümlüdür (İsmael,1970:366-367).

Monark aynı zamanda İmam unvanıyla toplumunun dini lideri konumundadır ve İmanın temel görevlerinden biri Vehhabiliği bütün İslam dünyasına yaymaktır. Günümüzde kralın İslami lider olarak İmamlık görevi sembolik hale gelmiştir bunun temel nedeni İslam ümmetinin değişik bağımsız devletler şeklinde örgütlenmeleridir (İsmael,1970:366). Günümüzde Suudi liderleri din üzerindeki liderlik vasıflarını korumak için kendi himayelerinde dini kurumlar ve enstitüler kurmakta ve bunları finanse ederek kendi otoriteleri devam ettirmektedirler (Dhanani,1980:62-63).

Monark siyasi olarak ise Melik konumundadır. Kral hem devletin hem de hükümetin başıdır. Devletin başı olarak kral milletin birliğini temsil etmektedir ve buradaki millet kelimesi aslında ihtilafli bir konumdadır. Çünkü Suudi Arabistan devleti kurulurken aslında dini unsurun arka planda olduğu bir millet kavramıyla kurulmamıştır tam aksine kabilesel yaşam tarzının politik sistem içerisine sokulması ile bir devlet yapısı oluşturulmuştur ve bu devlet yapısı içerisinde kabilesel liderlik olan Şeyhlik ve dini makam olan İmamlık müessesesi ile kabilesel sorunların çözümlenmesi ve yeni devletin elde tutulması sistem için yetersiz olacağından dolayı dini otorite ile birlikte sisteme dünyevi meşruiyet kazandırılarak monarşi kurulmuştur. Bu şekilde monarşi bir Suudi modeli olarak resmi bir siyasal kurum haline gelmiştir (Dhanani,1980:62). 1992 yılında yapılan mevcut anayasaya bakıldığında ikinci bölümün monarşi ve üçüncü bölümün tamamen Suud ailesine ayrıldığı görülür. Bu çerçevede monarşinin teokratik olduğu ve bunun Abdulaziz el-Suud'un torunları ile devam edeceği anayasal hükme bağlanmıştır. Her padişah kendisinden sonra gelecek kişiyi hayatta iken Kura'n ve sünnete göre seçmekle yükümlüdür ve bu sayede yönetim karmaşası ortadan kalkmaktadır.

Kral, yasama ve yürütme organları üzerinde tek söz sahibi olmakla birlikte aynı zamanda affetme yetkisine sahiptir ve bazı noktalarda yargısal güce de sahiptir. Kral Bakanlar Kurulu'nun başıdır ve aynı zamanda Başbakanlık görevini yürütür. Kral aynı zamanda silahlı kuvvetlerin komutanıdır ve acil durum ve savaş ilanı yetkilerine sahiptir. Kral uluslararası antlaşma, anlaşma, düzenleme ve imtiyazları onaylama ve değiştirme yetkisine sahiptir (Tarazi,1993:258-272). Kralın yetkileri çerçevesinde Monarşi İslami prensipler açısından

⁴ Eğitim, sağlık, çevre, barınma, iletişim ve tüm sosyal haklar başlık olarak anayasada yer almış olsa da aslında hepsi için "devlet yapar veya çabalar" şeklinde genel ifadelerle geçiştirilmiştir. Bkz: Arabistan anayasası 5. Bölüm madde 23-43, Mart 1992.

değerlendirildiğinde aslında Şeriat çerçevesinde bile monarkın tek ve nihai güç olduğu sistem İslam dini ile uyuşmamaktadır.

Kraliyet ailesinin yapısına bakıldığında, Kraliyet ailesi sadece El Suud'un çocukları ve torunlarından oluşmamakta bununla birlikte kabilesini oluşturan kişilerin torunlarını da kapsamaktadır. Suud kabilesi beş bin erkek ve bunun dışındaki hizip ve gruplardan oluşmaktadır ve Suud grubu krallıktaki en güçlü grup konumundadır. Suud grubu 30 oğul, 100 torun ve 500 oğul torunundan oluşmaktadır (Dietl,1991:27-29). Bununla birlikte Sudairi, Şammar, Bani-Faysal ve Suud El Kabir önemli olan hizip veya gruplardandır (Pattnaik,1997:32-33). Mevcut hiziplerin varlığına ve kraliyette önemli görevlerde bulunmalarına rağmen politik güç tamamen Abdulaziz El Suud'un çocukları etrafında toplanmıştır. Kral Suud, Kral Faysal, Kral Halid, Kral Fahd vb. bütün krallar Kral Abdulaziz El Suud'un çocukları ve torunlarıdır.

Suudi Arabistan'daki yasama organını incelemeyen önce İslami prensiplere göre yasama organının veya yasa koyucunun nasıl olması gerektiğine değinmek gerekir. İslami prensiplere göre yasama organını oluşturanlar insanların üzerinde en çok uzlaştığı kişilerden oluşması gerekir ve bu grubu oluşturanlar şeriat ve modern içtihad konusunda uzman kişiler olmakla birlikte yönetici ve müzakereci özellikleri bünyesinde barındırmalıdır. İslamiyette bu özellikler dört halife döneminin sonuna kadar korundu fakat daha sonra bunun yerini veraset veya otoriter yönetimler sistemi almıştır (El-Turabi,1983:243).

Suudi Arabistan'ki meclisin Kral Abdulaziz El Suud dönemindeki ilk oluşumuna bakıldığında aslında resmi olmayan, kararları kral üzerinde etkili olmayan ve halkın devlet işleri ile ilgili görüşlerini paylaştığı gayri resmi bir kurum niteliğindeydi. 1980'li yıllarda politik taleplerin artması sonucunda Kral Fahd temsili demokrasiyi hedef alan bazı siyasi reformları başlatmayı düşündü ve Şura Meclisi kuruldu ve 1992 yılında Anayasa'nın oluşturulması ile birlikte 1993 yılında Şura Meclisi⁵ kuruldu. Oluşturulan meclis saf anlamda yasama organı olarak nitelendirilemez. Şura Meclisi 150 üyeden oluşmakta ve bu üyeler dini, akademik ve iş dünyası temsilcilerinden kralın seçtiği kişilerden oluşmaktadır.

Şura Meclisi 1991 yılındaki Körfez savaşından sonra ortaya çıktı. Savaşın psikolojik etkisi ve savaşa bağlı olarak petrol gelirlerindeki düşüş Suudi devleti açısından ciddi zorluklar ortaya çıkardı. Ortaya çıkan yeni durum hem iç hem de dış politikada belirleyici rol oynamaya çalışan İslamcı hareketlerin Suudi Arabistan'da yükselişe geçmesine neden oldu. Şura Meclisi'nin kurulması aslında Rejimin İslamcı ve milliyetçi eleştirel grupların taleplerine yönelik bir reform unsuru olarak ortaya çıkmıştır (Dunn,1995:29-39).

Kurulan Meclis'in temel olarak dört alanda krala nasihat verme gibi bir yükümlülüğü bulunmaktadır ve bunlar; Krallık yasaları, Ekonomik ve Sosyal kalkınma planları, Bakanlıklar ve diğer devlet kurumları tarafından yapılan faaliyetlerin yıllık raporları ile uluslararası hukuk, antlaşma ve anlaşmalar hakkında görüş bildirme sorumlulukları bulunmaktadır (Bullock,1992:54-55). Meclis iki ayda bir toplanmakta ve müzakere ve görüşleri yasal olarak güvence altına alınmıştır yani sunmuş oldukları öneriler nedeniyle cezai

⁵ 2001 yılında bu meclisin üye sayısı 120 kişiye ve 2012 yılında ise 150 kişiye yükselmiştir Kral Selman'ın çıkardığı kararnameyle oluşturulan 150 kişilik yeni dönem Şura Meclisi'ne 30 kadın üye tayin edildi. Böylece, ilk kez 2013'te [Kral Abdullah](http://www.haberler.com/suudi-arabistan-da-yeni-sura-meclisi-9022932-haberi/) döneminde Şura Meclisi'ne atanan kadınlara ayrılan yüzde 20'lik kota korundu. Bkz: <http://www.haberler.com/suudi-arabistan-da-yeni-sura-meclisi-9022932-haberi/>

sorumlulukları bulunmamaktadır ve medyaya açıklamada bulunan üye dışındaki üyeleri ülkedeki yargılama usulüne ilişkin konulardaki tartışmalara katılmamaları beklenmektedir.

Kraliyet kararına göre, Meclise atanabilmek için 30 yaşını doldurmuş olmak, Suudi Arabistan'da ikamet etmek ve iyi bir karakter ve yetkinliğe sahip olmakla birlikte ülkesine sadık olmak şartı aranmaktadır (Dekmejian,1998:207). Meclise atanan kişiler kralın onayı olmadan meclis süresince herhangi bir hükümet görevinde veya ticaret içerisinde bulunamaz.

Sonuç olarak Meclisin temel görevi belirlenmiş konularda krala tavsiye vermektir ve meclisin yasa teklif ve kabul etme gibi bir yetkisi bulunmamaktadır. Aynı zamanda meclisin feshedilmesi için herhangi bir nedene de ihtiyaç yoktur ve Kral istediği an hiçbir neden bildirmeden Şura Meclis'ini feshedebilir (Suudi Arabistan Anayasası Md.57).

Yürütmeye bakılacak olunursa İslami yazarlar yürütmeyi hükümet otoritesinin ve kuvvetinin çekirdeği olarak görürler ve yürütme toplum içerisindeki en saygın ve en dindar insanlar içerisinde seçilir. İslami anlayışa göre yürütme hukukun üstünde değildir ve toplumun bağlı olduğu hukuk kuralları ile bağlıdır ve bu kurallara uymak zorundadır ve yürütme sadece şeriatın emanetçilik görevini yerine getirmekle birlikte egemenliği kendi adına kullanamaz (Al Kurdi,1984:90).

Suudi Arabistan Bakanlar Kurulu'nun kuruluşu ve işleyişi 1953 yılında çıkarılan krallık kararname ile düzenlenmiştir.

Kararnamenin **birinci maddesine göre**; *“Bakanlar Kurulu devlet başkanının başkanlığında yokluğunda ise vekili ve veliahtları yönetimi altında kurulabilir” İkinci Maddeye göre* *“ Bakanlar Kurulu Majestelerin (Kralın) aktif⁶ bakanlarından, danışmanlarından ve majestelerinin atanmasını istediği bakanlardan oluşur. Yedinci Maddeye göre*; *“Bakanlar Kurulu ülke içindeki ve dışındaki devlet politikasını gözetmekle sorumludurlar. Bakanlar Kurulu toplantıları kurulun 2/3'ü toplanmadığı sürece ve alınan kararlar kurulun salt çoğunluğunu kapsamadığı sürece geçersizdir. Sekizinci Maddeye göre*; *“ Bakanlar Kurulu yedinci maddedeki şartları sağlasalar bile alınan kararlar kral tarafından onaylanmadığı sürece uygulanamaz. On sekizinci maddeye göre*; *“Bakanlar Kurulu Başkanı, bakanlar kurulunu, bakanları ve kamu kurumlarını idare eder ve denetler. İkinci olarak krallık emir ve kararları ile Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan yasa ve kararların uygulanmasını denetler. Üçüncü olarak devlet hesap denetçileri aracılığıyla bütçenin kullanımını denetler. Son olarak Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen kral tarafından onaylanan ve krallık emir ve kararları ile birlikte yasa ve kararların yürütülmesi için ihtiyaç duyulan düzenleyici karar, talimat ve kuralları yayımlar (Leiden,1966:65).*

1953 yılındaki kararname 1958 yılında revize edildi. Kararname toplam elli maddeden oluşmaktaydı ve temel amaç ülkenin ilerlemesi ve gelişimi çerçevesinde sorumlulukları dengelemek ve güçleri daha belirgin şekilde tanımlamaktı. Elli maddeden sekizi Bakanlar Kurulunun yapısı, gücü ve atanması konularını, altısı yasama faaliyetlerini ve bir maddesi de Başbakan ve yetkilerini düzenlemekteydi (Leiden,1966:65).

Yeni kararnamenin **sekizinci maddesine göre**; *“Her bakan görevleri nedeniyle Başbakana ve aynı zamanda dolayısıyla krala karşı sorumludur” On sekizinci maddeye göre*; *“*

⁶ Hicaz Anayasasına göre Bakanlıklar; Şer'i işler, İçişleri, Dış işleri, Finans, Krallık Sözcüsü ve Askeri işler Bakanlıkları. Bkz; http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/17004/10/10_chapter%204.pdf

*Bakanlar Kurulu iç ve dış işlere saygı çerçevesinde ülkenin finans, ekonomi, eğitim, sağlık, savunma politikasının belirlenmesi ile birlikte uygulanması ve denetlenmesinden sorumludur'' **Yirmi dördüncü maddeye göre;** ''Kral kendisine gönderilen kararları otuz gün içinde veto edebilir.'' **Yirmi altıncı maddeye göre;** '' Bakanlar Kurulu ülke yönetiminde doğrudan yetkilidir ve tüm idari konularda tam denetim ve yetkiye sahiptir'' **Yirmi sekizinci maddeye göre ;** '' Bakanlar Kurulu finansal konularda devletteki en üst yetkili organdır.'' **Otuz yedinci maddeye göre ;**'' Bakanlar Kurulu mevcut yılın gelir ve gider tahminlerini de içeren yıl bütçesini kabul eder ve kralın onayına sunar''(Harrington,1958:7-10).*

1958 yılındaki kararname aslında Bakanlar Kurulu'na yasama, yürütme ve danışma konularında ilave yetkiler vermekteydi ve bununla birlikte bakanlar kurulu Şura Meclisi'nin yokluğunda aynı zamanda yasama görevlerini de yerine getirmekteydi. Örneğin yasaları, düzenlemeleri ve krallık kararlamelerini kabul edip değiştirebiliyor ve uluslararası antlaşma ve anlaşmaları onaylayabiliyordu.

1993 yılında Şura Meclisinin kurulması ile birlikte yürütme organı olan Bakanlar Kurulu'nun yetkileri de belli alanlarda azalmaya başladı. Günümüzde Şura Meclisi, genel politika, yürütme alanındaki yasa değişiklikleri ve Bakanlar ile devlet görevlileri hakkında soru ve görüşlerini krala aktarabilmekte ve bu yolla bir nevi yürütme üzerinde bekçi rolünü yerine getirmektedir.

Suudi Arabistan'daki mevcut hukuk sistemi Şeriat üzerine kuruludur. Şeriat hukukunun kaynaklarını Kur'an, sünnet, icma⁷ ve kıyas⁸ oluşturur. Suudi Arabistan'da ağırlıklı olan Vehhabi yorumlamasına göre sayılan unsurlardan kıyas ancak aşırı zorunlu durumlarda kullanılabilen hukuk kaynağıdır. Suudi Arabistan'da uygulanan Şeriat hukuku diğer İslam ülkelerinin aksine kodifiye edilmemiştir ve bunun temel nedeni Vehhabiliğin geçmişteki ictihad kararlarının taklidini reddetmesidir. Sistem içerisinde yargıçlardan beklenen Hanbeli mezhebinin İslami metinlerini göz önünde bulundurup karara varmalarıdır fakat aranan cevap bu metinlerden bulunamıyorsa bu defa diğer üç mezhep hükümlerine danışılabilir veya ictihad uygulanabilir(Fouad,2004:36). İctihad Suudi Arabistan hukuk sisteminde o denli önemlidir ki, ictihada dayalı bir kararın geri çevrilmesini reddeden bir teamül mevcuttur. İctihadın önemli olması şu açılardan savunulur. İlk olarak ictihad hukuku yargıçların eliyle oluşturulur ve bu sayede kraldan ziyade yargıcın gerçek anlamda Allah'ın hukukunu belirlediği savunulur. İkinci olarak ictihad yoluyla alınan bir yargıç kararının temyiz yoluyla geri çevrilmesi Allah'ın hukuku uygulandığı için imkânsız hale gelir (Commins,2009:115). 2010 yılında İctihadın rol oynadığı hukuka açıklık kazandırmak ve belirsizliklerin kaldırılması amacıyla Şeriat hukuku kodifiye edilmeye çalışılmış fakat ulemanın buna karşı çıkması bu çalışmayı geciktirmiştir.

Hukuk sistemi içerisinde şeriat kanunlarından sonra ikincil kaynaklar gelir ve bunlar genellikle Kraliyet kararlameleridir ve bu kararlameler genel olarak iş, ticaret, şirketler hukuku gibi alanlarda şeriat hükümlerini takviye etmek amacıyla kullanılırlar. İkincil kaynaklara ilaveten geleneksel kabile hukuku ve örfleri de hukuk sistemi içerisinde önemli bir

⁷ İslâm âlimlerinin dinî bir meselenin hükmü üzerinde fikir birliği etmelerini ve bütün Müslümanların ortaklaşa benimsedikleri dinî hükümleri ifade eden şer'î delil, İslâm fıkhnın Kur'an ve Sünnet'ten sonra üçüncü kaynağı. Bkz: <http://www.diyantislamansiklopedisi.com/icma/>

⁸ Bilinenden hareketle bilinmeyene ulaşmayı ifade eden mantık, fıkıh ve dil bilimi terimi. Bkz: <http://www.diyantislamansiklopedisi.com/kiyas/>

yere sahiptir. Örneğin evlilik ve boşanma gibi hukuki durumlar karara bağlanırken kabile örfleri uygulanmaktadır (Ertürk,2009).

Suudi Arabistan'da şeriat mahkemeleri ülkenin temel yargı sistemini oluşturmaktadır ve bu mahkemede görev yapan hakim ve savcılar ülkenin dini liderliğini elinde bulunduran ulema sınıfından gelmektedir. Hukuk sistemi şeriat üzerine kurulu olmakla birlikte Kraliyet kararnamelerine ilişkin anlaşmazlıkları ele alan şeriat dışı mahkemelerin yanında 2008 yılından beri Şikayet Kurulu ve Özel Ceza Mahkemelerinden oluşan uzman mahkemeler de mevcuttur (Yahya,2010:23). Hem şeriat mahkemeleri hem de diğer mahkemelerde son itiraz makamı kraldır ve 2007 yılından itibaren tüm mahkemeler şeriatla ait kanıt ve prosedürlere göre hareket etmek zorundadır.

Suudi Arabistan'da yargı sistemi genel çerçevede değerlendirilirse; yargı sistemi mahkemelerde bağlayıcı kararlar veren ve İslam Hukuk Fakültesi veya dengi mezunu olmak zorunda olan kadılar ile fetva yetkisine sahip olan müftü ve diğer ulemeden oluşur (Vogel,1999:16-20). Baş Müftü yargı sisteminin en kıdemli üyesi olmakla birlikte ülkenin nihai dini otoritesi konumundadır ve fikirleri Suudi yargı sistemi üzerinde etkilidir.

Toplumsal anlamda Suudi Arabistan Hukuk sistemi özellikle kadınlar açısından sıkıntılı bir yapıya sahiptir. Örneğin mahkemelerde iki kadının şahitliği bir erkeğe denk gelmekte, toplumsal alanda kadınlar yakın erkek akrabaları yanlarında olmadan dışarı çıkamamakta ve toplumsal alanda şeriat hükümleri mutava denen şeriat polisleri tarafından denetlenmektedir. Kadınlar restoranlarda halka açık yerlerde oturamazlar ve aile bölümlerinde oturmak zorundadırlar, bununla birlikte Suudi hukukunda kadınların araba sürmesine yönelik bir yasak olmamasına rağmen kadınlara ehliyet verilmemektedir.

Suudi Arabistan'da siyasi parti ve seçim sistemi de bulunmamaktadır. İfade özgürlüğünü garanti altına alan hukuk kuralı olmadığı gibi hükümeti, İslam dinini ve krallık ailesini eleştirmek kesin bir şekilde yasaklanmıştır (Lewis & Skutsch,2001:465). 2011 yılındaki protesto gösterileri sonrasında ülkede bütün toplumsal gösteri ve yürüyüşler hükümet tarafından yasaklanmıştır.

Suudi Arabistan hukuk sistemi sürekli olarak eleştirilmesine rağmen toplum tarafından suç oranını azalttığı için desteklenmektedir. İnsan Hakları İzleme Örgütü 2008 yılında yayınladığı raporda ceza ve yargılama sisteminin temel unsurlardan yoksun olduğunu fakat bu eksikliklerin yargıçlar tarafından görmezden geldiğini ifade etmiştir. Örneğin tutuklanan kişinin avukata rahat erişimi, tutuklamada suç hakkında bilgi verilmemesi ve sorgulamada işkence uygulaması eksiklikler olarak gösterilebilir. Mahkemelerin gizli ve halka kapalı şekilde yapılması, kafa kesme, taşlama, uzuv kesme gibi mahkemeler tarafından uygulanan fiziksel cezalar şiddetle eleştirilmektedir (Jan Michiel,2010:175).

Sonuç olarak Suudi Arabistan'ın siyasi ve toplumsal yapısına bakıldığında aslında karşımıza ulema ve kral yönetimi altındaki rejim göze çarpmaktadır. Bu yapı içerisinde ne dinin devleti ne de devletin dini kontrol ettiği söylenebilir. Dinin Suudi Arabistan'da toplumsal yapı üzerinde büyük etkisi olmakla birlikte en önemli etkisi krallık ailesinin meşruiyetini hala ulemeden almasıdır. Bu nedenle Suudi Arabistan'a ne tam anlamıyla teokratik ne de monarşik yapıda bir devlettir diyemeyiz ve aslında yeni bir tanımlama yapmak gerekirse Suudi Arabistan köklü dini-kültürel değerlere sahip siyasi sistem olarak **teo-monarşi** şeklinde ifade edilebilir. Ülkedeki iki önemli güç unsurundan biri olan ulema, ülkenin dini

yapısını politik ve sosyal alanda korumakla aslında teokratik yapıya katkıda bulunmakta, Kral ise ulemanın çıkarlarını gözetmekte, fikirlerini almakta ve onlara danışmaktadır.

Vatikan

Vatikan, irsî monarşinin olmadığı seçimli monarşinin uygulandığı teokratik devlet yapısına sahip yasama, yürütmenin ve yargılamanın başında ve aynı zamanda Katolik Kilisesinin de başında bulunan Papa'nın yönettiği bir devlettir.

İngilizcede "Pope" olarak ifade edilen papa kelimesi köken olarak "Baba" anlamına gelmektedir ve Katolik teologlar tarafından Papa'ya Hristiyanların Babası unvanı verilmiştir (Huber,1959:598). Katolik anlayışa göre Papalık Kurumu aslında Hz. İsa'nın kendi yerine vekil olarak bıraktığına inanılan havari Petrus'un makamıdır. Katolik kilisesinin hiyerarşik düzeni içerisinde en üstte piskoposlar bulunmakta ve bunlar içerisinde Roma Piskoposu (Papa) piskoposlar içerisinde hiyerarşik olarak en üst makamı temsil etmektedir. Siyasi anlamda Papa mevcut siyasi yapının hükümdarı konumunda bulunmaktadır. Katolik kilisesi tarafından kutsal makam olarak nitelendirilen Papalık günümüzde, ilk papa olarak kabul edilen Petrus'un öldürüldüğüne inanılan Roma'nın Vatikan tepelerinde bulunan Vatikan Devleti ile özdeşleşmiştir (Vatican City State Homepage "Vatican City in the Past, 10 Nisan 2017). Günümüzde 2013 yılında göreve gelen Arjantinli Kardinal Jorge Mario Bergoglio, "Francis" adını alarak 266. Papa olarak seçilmiş ve görevini sürdürmektedir.

Papalık, M.S. 754-1870 yılları arasında İtalyan yarımadasında çoğunlukla bağış yoluyla elde etmiş olduğu topraklara hükmetmiştir ve Papalığın hükümdarlığındaki topraklar Papalık Devletleri olarak adlandırılmıştır (Schnürer, 1912). İmparator Konstantin tarafından M.S. 321'de çıkarılan yasa ile Papalığın mülk edinmesi yasal hale getirilmiştir ve bu sayede Roma Kilisesi aldığı bağışlarla İtalyan topraklarında bulunan geniş bir toprak parçasının sahibi konumuna yükselmiştir. Bu sayede Papalığın hem büyük toprak sahibi olması hem de ruhani etkiye sahip olması tüm İtalyan yöneticilerin her konuda Papaya danışmasını gerekli kılmıştır (Schnürer, 1912). Roma İmparatoru I. Konstantin'in Roma imparatorluk tahtını ve başkentini 330 yılında İstanbul'a kaydırmasından sonra Roma'da daha yüksek siyasi otorite kalmadığı için Papalığın siyasi nüfuzu zamanla artmıştır (Schnürer, 1912).

1850'li yıllarda Papalık Devlet toprakları 44.000 km²'ye ve nüfusu 3 milyona ulaşmış durumdaydı. İtalyan Birliği'nin kurulması ile birlikte Papalık bütün topraklarını 1870 yılında kaybetmiş ve dönemin papası olan IX. Pius toprak işgaline katılan herkesi aforoz etmiştir. Buna mukabil İtalya kendine yönelecek olan baskıları ortadan kaldırmak için 13 Mayıs 1871 tarihinde Papalık Garantileri Kanunu⁹'nu çıkarmıştır (Gustav Schnürer,1912). IX. Pius, Savoya Hanedanlığı tarafından birleştirilen yeni İtalya devletinin çıkarmış olduğu Papalık Garantiler Kanunu'nu reddetmiş ve 1870 yılından İtalya ile Lateran antlaşmasının imzalandığı 1929 yılına kadar Vatikan'da hukuki statüsü olmadan varlığını sürdürmüştür. 1922 yılında Papa seçilen XI. Pius İtalya'nın başında bulunan Mussolini ile 1926 ile 1929 yılları arasına sürdürdüğü müzakereler sonucunda İtalya karşısında ciddi toprak kaybına uğramasına rağmen, bağımsızlık ve finanse edilmek gibi unsurları dikkate alarak antlaşma yapmaya razı

⁹ İtalya, bu kanunla Papa'nın egemenliğinin, kişisel dokunulmazlığının, Papalık seçimlerinin (conclave) ve evrensel konsüllerin (ecumenical councils) özgürlüğünü garanti altına aldığını duyurmuştur. İtalya, ilave olarak bu kanunla Papalığa yıllık olarak 3,225,000 İtalyan liri ödenek ayrılacağını, Vatikan, Lateran ve Castel Gandolfo saraylarının İtalya'ya sınırları dışında olduğunu garanti etmiştir.

Bkz: <http://www.newadvent.org/cathen/07048a.htm>

olmuştur (Işık,2006:126-127). Vatikan Devleti 11 Şubat 1929 tarihinde imzalanan Lateran Antlaşması¹⁰ ile kurulmuştur ve günümüzde Vatikan şehrinin topraklarını kapsayan devletin toplam alanı 0,44 km² dir.

Vatikan Devleti'nin resmi kaynaklarına göre Lateran Antlaşması ile kurulan Vatikan Devleti, genel olarak Roma Katolik Kilisesi'nin yürütme organı olarak bilinen Kutsal Papalık Makamına (The Holy See) küçük bir toprak parçası üzerinde bağımsızlık kazandırmıştır ve her ikisi de birbirinden bağımsız olarak uluslararası hukukun kişileri konumundadırlar (Vatican City State Homepage "General Information,12 Nisan 2017). Vatikan ile Kutsal makam arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilebilir; Katolik Kilisesi Kutsal Makam olarak Hristiyanlığın tebliğ görevini yürütmektedir ve Vatikan ise Kutsal Makam'ın herhangi bir dünyevi güçten ve devletten bağımsız olabilmelerini sağlamaktadır (Vatican City State Homepage "General Information,12 Nisan 2017). Kutsal Makam hukuksal olarak Vatikan'ın uluslararası alanında hukuki kişilik kazanması sağlayan makamdır ve Vatikan ise sadece coğrafi bir bölgedir ve bu topraklar üzerinde Kutsal Makam'ın egemenliği vardır. Başka ülkelerde bulunan büyükelçiler Vatikan'ı temsil etmezler ve buldukları ülkede Kutsal Makam'ın temsilcileridir.

Vatikan kuruluşundan itibaren seçimli monarşi usulüyle yönetilen teokratik bir devlettir. Papa II. John Paul tarafından onaylanan 26 Kasım 2000 tarihli anayasa 1929 tarihindeki anayasanın yerini almıştır. Anayasa gereğince Papa mutlak otorite olarak yasa, yürütme ve yargının mutlak egemenidir. Seçimli monarşi usulüne göre de Papanın ölümü veya görevini bırakması durumunda Papanın sahip olduğu bütün yetkiler "Kardinaller Koleji'ne geçmektedir (Vatican City State Homepage "State Departments, 12 Nisan 2017).

Yürütme organının başı olarak Papa Vatikan'ın hükümdarı olmakla birlikte aynı zamanda Roma Katolik Kilisesi Başpiskoposu unvanı ile tüm Katoliklerin ruhani lideri konumundadır ve Papa aynı zamanda Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi kabul edilmektedir. Papa görevlerini Papalık Senatosu, Devlet Sekreteri olarak anılan Başbakan, Bakanlar ve onlara bağlı birimler eliyle yürütür (Vatican City State Homepage "State Departments). Belirtilen bütün bu görevleri siyasi yaptırımları sadece Vatikan sınırları içerisinde geçerlidir fakat dini yaptırımlar ise bütün Katolik dünyayı bağlamaktadır (Altındal,2006:6).

Papa'nın sahip olduğu diğer bir özellik ise "Papa'nın Yanılmazlık İlkesi"dir. Buna göre hiçbir Papa yanılmaz ve yanıtılamaz ve bu nedenle Papa'nın ağzından çıkan her kelime doğru ve Tanrı Kelamı olarak kabul edilir (Altındal,2006:33). Bu nedenle Papa'nın resmi, gayriresmi görüşmeleri ve yazdıkları Vatikan'ın resmi düşüncesi olarak kabul edilir.

Papa, Papalık Senatosu ile birlikte Vatikan'da bulunmaktadır ve bu nedenle Papalık Senatosu yönetsel olan her konuda Papa'ya yardımcı olmaktadır (Reese,1998:106). Papalık Senatosu Papa adına Roma Katolik Kilisesinin yönetimi ve her türlü faaliyeti yerine getirmekle görevlidir ve bu özelliği nedeniyle Senato, Vatikan'ın en önemli ve güçlü kurumu olarak yürütmenin beyni görevindedir (Altındal,2006:6). Papalık Senatosu'na bağlı olarak bakanlıklar ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bakanlıklar; Devlet Sekreterliği, Papalık Toplulukları, Papalık Mahkemeleri, Papalık Konseyleri, Papalık Ofisleri olarak sayılabilir.

¹⁰ Bu antlaşmayla papalık, başkenti [Roma](#) olan İtalya devletini tanıırken, İtalya da papalığın 44 hektarlık (0,44 km²) bir alan kaplayan Vatikan Kenti Devleti üzerindeki egemenliğini onaylıyor, papanın tam bağımsızlığını güvence altına alıyor ve birçok başka konuda anlaşma sağlıyordu. Örneğin antlaşmanın 1. maddesiyle [Roma](#)'ya *Katolik dünyanın merkezi ve hac yeri* olarak özel bir konum verilmişti. 20. maddeyle de bütün piskoposların devlete bağlılık andı içmeleri koşulu getiriliyor ve piskopos olabilmek için İtalyanca konuşan İtalyan uyruğu olmak zorunlu kılınyordu. Bkz: <https://global.britannica.com/event/Lateran-Treaty> 12 Nisan 2017.

Kuruluşlar ise Papalık Ev İşleri Bakanlığı, Papalık Ayin Törenleri Ofisi olarak bilinmektedir. Papalık Senatosu'na bağlı bakanlıklar kendi aralarında hukuki olarak eşit seviyededir (The Holy See Homepage "General Norms Structure of the Dicasteries, 12 Nisan 2017).

Devlet Sekreterliği, modern devlet yönetiminde Başbakanlık makamını temsil etmektedir. Bu teşkilatın başında olan kişinin Kardinal seviyesinde olması zorunludur ve Papa'nın misyonunu yerine getirmesinde ona en yakın olan birimdir. Devlet Sekreterliği görevi dualistik yapıdadır ve bu nedenle hem Vatikan hem de Katolik Kilisesi adına tüm siyasi ve diplomatik hizmetleri yürütür ve yaptığı görevlerde bizzat Papa'yı temsil eder (The Holy See Homepage "The Secretariat of State, 13 Nisan 2017).

Papalık toplulukları¹¹, Papalık Senatosu içerisindeki Bakanlıklar statüsündedir ve her bir papalık topluluğunun başında Kardinal seviyesinde olan bakan bulunmaktadır ve almış oldukları kararlar Papa'nın onayına sunulmaktadır (Ojetti,1912).

Papalık konseyi kendi içerisinde 11 adet bakanlığın¹² toplamından oluşmaktadır. Papalık konseyi kendi görev alanlarındaki konuların uzmanlık gerektiren yönleriyle ilgilenmekte ve genel görev alanları Katolik Kilise toplulukları ile ilgili olduğu için genel olarak dini alanda uzman kuruluştur denilebilir.

Kardinaller Meclisi, Roma Katolik Kilisesi'nde bulunan bütün Kardinallerden oluşmaktadır. Bu meclisin temel görevleri Papalık makamı boşaldığında yeni papayı¹³ seçmek ve Papa'nın sağlığında Kilise ile ilgili ciddi problemler ortaya çıktığında Papa başkanlığında toplanmaktır (Işık,2006:136).

Vatikan Kilise Yasası'na göre daimi bir yasama organı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Papalık Meclisi¹⁴ denen ve sürekliliği olmayan bu meclisin en önemli görevi Papa'nın daveti üzerine toplanan evrensel konsüllerde Papa adına karar alınmasını ve aynı şekilde alınan kararlara Papa adına müdahale etmektir (Işık,2006:135). Konsüllerde alınan kararların onaylanması da tamamen Papa'nın yetkisindedir ve ancak Papa'nın onayından geçtikten sonra alınan kararlar bağlayıcı hale gelirler.

Vatikan yargı sistemi incelendiğinde; 1929 yılında Vatikan devleti kurulduğunda yargı sistemi kilise kanunlarına paralel bir şekilde oluşturuldu ve bağımsız seküler bir yargı sisteminden söz etmek aslında mümkün değildir. Vatikan'da dini yargı tamamen kilise

¹¹ Papalık Toplulukları; İman Doktrini Topluluğu, Doğu Kiliseleri Topluluğu, Kutsal İbadet ve Törenlerin Disiplini Topluluğu, Azizlik Nedenleri Topluluğu, Halkları Hristiyanlaştırma Topluluğu, Din Adamları Topluluğu, Kutsanmış Yasam Enstitüsü ve Havari Hayatı Cemiyeti Topluluğu, Katolik Eğitimi Topluluğu, Piskoposlar Topluluğu olarak adlandırılan dokuz adet topluluktan oluşmaktadır. Bkz: The Holy See Homepage "Congregations", (Çevrimiçi) http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/index.htm, 13 Nisan 2017.

¹² Konseyi oluşturan birimler Müminler Konseyi, Hristiyan Birliğini Destekleme Konseyi, Aile Konseyi, Adalet ve Barış Konseyi, Tek Yürek Konseyi, Göçmenler ve Gezinlerin Manevi Korunması Konseyi, Sağlık Çalışanlarının Manevi Korunması Konseyi, Yasama Metinlerini Yorumlama Konseyi, Dinler Arası Diyalog Konseyi, Kültür Konseyi, Sosyal İletişim Konseyi'dir. Bkz: The Holy See Homepage "Pontifical Councils", (Çevrimiçi) http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/index.htm, 13 Nisan 2017.

¹³ Kardinaller Meclisi'nde Papa seçimi esasları; üyelerin Papalık makamının boşaldığı günden önceki gün azami 80 yaşında bulunması, en fazla 120 üyenin seçime katılabilmesi, seçim başladıktan Papa seçilene kadar 2/3'lük oy çokluğunun gerekliliği olarak bilinmektedir.

¹⁴ Papalık Meclisi Papa tarafından beş yıl süreyle atanan yedi Kardinallerden oluşmaktadır. Bkz: <http://www.nyulawglobal.org/globalex/Vatican.html# 3. The> 13 Nisan 2017

yasasına tabi olmakla birlikte bunun dışındaki suçlar İtalyan yargı sistemine tabidir. Vatikan yargı sisteminde Papalık Kutsal Bağışlanma Mahkemesi, Kilise Olağanüstü İmza Mahkemesi ve Rota Mahkemesi adı altında üç temel mahkeme bulunmaktadır (The Holy See Homepage "The Tribunals",13 Nisan 2017).

Papalık Kutsal Bağışlama Mahkemesi; günah işleyerek İsa'ya karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklarını ihlal eden Katoliklerin arınmalarını ve aklanmalarını sağlayan mahkemedir. Mahkemenin başında Papa tarafından atanan bir Kardinal bulunmaktadır.

Kilise Olağanüstü İmza Mahkemesi; en yüksek kilise ve idari yönetim mahkemesi olan bu kurum Yargıtay niteliindeki birimi ile kilise yasaları çerçevesinde mahkemelere müdahale edebilirken Danıştay niteliğindeki birimi ile Papa'nın havale etmiş olduğu tüm kilise uyumsuzluğuna ilişkin unsurlarda müdahale hakkına sahiptir. Kilise olağanüstü imza mahkemesi Kutsal Makam davaları için bir çeşit yüksek yargı görevini yerine getirmektedir.

Rota Mahkemesi; adını on iki yargıcı üçlü gruplar halinde dönüşümlü olarak görev yapmasından alan bu mahkeme normal başvurular ve temyiz noktasında sorumlu olan mahkemedir. Daha çok kilise mahkemelerinin hüküm verdiği davalara bakar ve bununla birlikte evlilikler için iptal kararını verecek olan mahkeme de burasıdır.

Sonuç olarak, modern dünyada Vatikan yönetimin tamamen din tarafından kontrol edildiği bir yapıya sahip olmakla birlikte yaklaşık olarak 500 kişilik nüfusu ile dünyanın nüfus bakımından en küçük bağımsız devleti konumundadır. Vatikan devlet yönetiminde etkin olan tek bir makam vardır o da Papalık makamıdır ve seçimli monarşi ile yönetilen teokratik bir devlettir. Yasama, yürütme ve yargı alanlarında Papa mutlak otoriteye sahiptir ve yanılmazlık doktrini çerçevesinde Papa'nın her söylediği Vatikan'ın resmi düşüncesini oluşturmakta ve söylemlerin sorgulanması bu anlamda kesinlikle yasaktır. Toplumsal alanda yasaklar yine din çerçevesinde sınırlandırılmıştır, örneğin kadınların bacaklarının diz üstü görünce biçimde giyinmeleri Vatikan'da yasaktır ve nüfusun toplumsal sınıf bağlamında dağılımına bakıldığında nüfusun büyük bir bölümünü rahip ve rahibe gibi din adamlarının oluşturduğu görülmektedir.

İsrail

Modern dünyada İsrail Devleti'nin Filistin topraklarında kurulması XIX. yüzyılda ortaya çıkan ve gittikçe hızlanan Siyonist faaliyetler ile Batılı Devletlerin bu faaliyetleri desteklemesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Siyonist hareket uzun süre Filistin'in Yahudilere vaad edilmiş topraklar olduğuna ve bu yerler boş olduğundan dolayı halksız olan toprağa topraksız haklı götürmek gerektiğine inandırmıştır.

Siyonizm, köken olarak "sion" sözcüğünden gelir, bu kelime Yahudilerin ilk tapınağının yıkılmasından sonra Kudüs'ü ifade etmektedir. Siyonizm Hareketi'nin amacı, dağılan Yahudi halkını bir araya toplamak ve aynı çatı altında yaşamalarını sağlamak için bir devlet kurmaktır (Greilsammer,2007:7). Diğer bir ifadeyle İsrailoğullarına göre Arz-ı mev'ut yani vadedilmiş topraklar Tanrı tarafından İsrailoğullarına verilmiştir ve buna göre bu topraklar üzerinde devlet kurma hakkı İsrailoğullarına yani Yahudilere aittir. Siyonizm hareketine Theodor Herzl öncülük etmiş ve 1897 yılındaki I. Siyonist Kongresini toplamıştır. Herzl Yahudi devletini kurmak için II. Abdulhamit ile iki kez görüşmüş fakat bir sonuç elde edememiştir (Bayramoğlu,2006:59). [I. Dünya Savaşı](#) sonunda 2 Kasım 1917'de İngiltere dışişleri bakanı [Arthur Balfour](#)'un girişimiyle [Balfour Deklarasyonu](#) süreci başlatıldı. Milletler

Cemiyeti 1920 yılında, Filistin üzerinde İngiliz mandasını tanıdı. Bundan sonra kurulan bir Yahudi bürosu İngiltere nezdinde Yahudi haklarını temsil etmeye başladı.

Bu aşamanın öncesi ve sonrasında Siyonist organizasyonların politik farklılıklarına rağmen üzerinde uzlaştıkları konu, Yahudi devleti kurmak için Filistin topraklarına Yahudi göçünün gerekliliği idi. İbranice yükselme manasına gelen *aliya* kelimesi ile isimlendirilen Filistin'e Yahudi göçü, Siyonist hareketin en büyük önceliklerinden biri olmuştur. Bu amaca yönelik olarak 1882 yılında çok büyük oranda Rusya'dan gelen Hovevey Sion ve Bilu hareketlerine bağlı yaklaşık 25.000 Yahudi'nin oluşturduğu göçmenler (*olim*) gurubu yaklaşık 2500 Yemen Yahudisi ile birlikte birinci dalga Siyonist aliyayı (1882-1903) teşkil ettiler (Ulutaş vd.,2012:18). Siyonist ideoloji ve Doğu Avrupa'daki pogromların teşvikiyle özellikle Rusya ve Polonya'dan 1904-1914 yılları arasında Filistin'e göç eden Yahudiler ikinci dalga aliyayı oluşturdu ve bu grup aynı zamanda Tel Aviv şehrini inşa ettiler (Ulutaş vd.,2012:19). Üçüncü (1919-1923) ve dördüncü (1924-1929) dalga göçmenler özellikle Rusya ve Doğu Avrupa'dan geldiler. Üçüncü aliya ziraat konusunda eğitilmiş öncü (*Halutzim*) diye isimlendirilen göçmenleri Filistin topraklarına getirdi. Özellikle 1933'de Hitler'in Almanya'da iktidara geçmesi ve izlediği antisemittik politikalar sebebiyle 1933-1936 yılları arasında yaklaşık 160.000 göçmen Filistin'e geldi. Manda yönetiminin kotasına takılan diğerleri ise yasadışı yollarla Filistin topraklarına vardı. O zamana kadar gerçekleşmiş olan en büyük aliya dalgası olduğundan Filistin'deki Yahudi nüfusunun artmasında önemli rol oynadı (Ulutaş vd.,2012:20). Sonuç olarak 1922 yılında Filistin'deki %11'lik Yahudi nüfusu 1946 yılında %31'e çıkmıştır (Balci,2010:104).

İngiltere İkinci Dünya Savaşı boyunca İsrail Devleti'nin kurulmasına karşı mesafeli durmuş ve savaşın sonucunda İngiltere [Amerika](#)'nın yardımını sağladıktan sonra, Filistin meselesini [Birleşmiş Milletler](#)'e götürüp, meselenin çözülmesini istedi. BM, Kasım 1947'de Filistin'in biri Yahudi öteki Arap olmak üzere iki devlet arasında paylaşılmasına karar verdi. Yahudiler bu kararı kabul ederken Araplar reddetti. Kudüs şehrine ise BM denetiminde milletlerarası bir bölge statüsü tanındı. Bu çözüm Arapları tatmin etmedi. İsrail-Filistin Savaşı başladı. 14 Mayıs 1948'de BM paylaşım planı uyarınca [David Ben-Gurion](#) tarafından İsrail Devleti'nin kuruluşu ilan edildi (Ulutaş vd.,2012:22)

1948'de bağımsızlığın elde edilmesinden sonra Yasa, "Küçük Anayasa" olarak da anılan geçiş yasası kabul edilmiştir (Kraines, 1953a:525). 19 Mayıs 1948 tarihinde yürürlüğe giren bu yasaya göre devletin kurumları ve yapısı resmî olarak belirlenmeye başlanmıştır. Buna göre; kendisini 'İlk Knesset' olarak tanımlayan Kurucu Yönetim, yasama organını 'Knesset' olarak adlandırmıştır (Harari, 1962:142). Burada da, Parlamento (Knesset) İngiltere'de olduğu gibi yetki açısından sistemdeki en üst kurumdur (Frankel, 1981:13). Knesset'te çıkarılan yasalar için yargı denetimi söz konusu değildir (Harari, 1962:143). İlk Knesset'in Geçiş Yasası'na göre ayrıca, cumhurbaşkanının seçilmesini, seçilen cumhurbaşkanı tarafından başbakanın belirlenmesi ve başbakanın kuracağı hükümetin meşruiyetinin sağlanması için Knesset'ten güvenoyu alması gerektiği belirtilmiştir (Harari, 1962:141). İlk Knesset'teki en büyük tartışmalar yine, yasamanın yazılı bir anayasal çerçeveye göre düzenlenmesini teklif edenler ile devletin kuruluş şartlarına göre kendisi için ileride çok bağlayıcı olabilecek olan anayasa konusunu daha sonraki dönemlere erteleme gerektiğini önerenler arasında yaşanmıştır. Bu dönemde anayasa yazma hazırlıkları başlamış ve ortaya bir taslak anayasa dahi çıkarılmış olmasına rağmen bu metin üzerinde mutabakata

varılamamıştır. Çünkü anayasa, Halaka¹⁵'ya dayanmadığından dolayı Ultra Ortodoks kesimler ve dini serbestliğin arttırılmasını işaret ettiğinden ağırlıklı olarak buna karşı olan Mapam Partisi tarafından tepki görmüştür (Kraines, 1953b:712). Sonuç olarak ülkede hala bir anayasa hazırlanmamış, bunun yerine hükümetlerin icraatlarının yasal çerçevelerini işaret edecek şekilde ve toplandıklarında anayasanın bölümlerini oluşturabilecek bir dizi Temel Yasa kabul edilmiştir. Bu Temel Yasalar; Knesset, İsrail'in Toprakları, Cumhurbaşkanı, Hükümet, Devlet Ekonomisi, Ordu, İsrail'in Başkenti Kudüs, Yargı, Devlet Denetçiliği, İştigal Özgürlüğü ve İnsan Şerefi ve Özgürlüğü temel yasaları olmak üzere toplam 11 tanedir. Temel Yasaların diğer yasalardan üstün olduğu ise 1995 yılında tespit edilmiştir (Hirsh, 1997:68). Dolayısıyla bu yasalar aynı zamanda devletin temel organlarını belirleyen metinleri oluşturmaktadırlar.

Seçim Sistemi

İsrail seçim sistemine bakılacak olursa Temel Kanun: Knesset'in 4. maddesinde, genel, ülke çapında, doğrudan, eşit, gizli ve nispi olarak tanımlanmaktadır. Din, etnik köken, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim veya başka bir statü farkı olmaksızın 18 yaşını dolduran her İsrail vatandaşı genel seçimlerde oy kullanma, 21 yaşını dolduran her İsrail vatandaşı ise Knesset seçimlerinde aday olabilme hakkına sahiptir. Knesset seçimlerinde tüm ülke tek bir seçim bölgesi olarak hesaplanmakta (Diskin and Diskin, 1995:40) ve yüzde 2'lik seçim barajı bulunmaktadır.

Knesset'e 120 milletvekili dört yıllığına seçilir. Ancak, eğer çoğunluk anlaşmaya varırsa, meclis feshedilerek erken seçimlere gidebilir. Başbakan da cumhurbaşkanından erken seçim talebinde bulunabilir, ancak Knesset'in bunu engelleyebilme yetkisi vardır. Meclisin görev süresi dört yılın üzerine de çıkarılabilir; ancak bunun için yapılan oylamada, bir kanunun kabulünde kullanılan basit çoğunluk değil, 80 üyenin evet diyeceği 'özel çoğunluk' şartı aranır (Ulutaş vd.,2012:32). İsrail'de seçmenler ülkenin tek bir seçim bölgesi olarak kabul edildiği ve bunun dışında ayrı seçim bölgesinin olmadığı nispi temsilin esas alındığı 120 ismin bulunduğu parti listesine oy vermektedir. Bu sistemde partiler almış olduğu oy oranında Knesset'te temsil edilmekte ve temsilcilerin ayrı bir seçim bölgesi olmadığı için seçmenle olan bağı zayıf olmaktadır.

Bir önceki Knesset'te sandalyesi olan siyasi partiler seçimlere serbestçe girebilirken başka bir partinin aday gösterebilmesi için 2,500 seçmenin imzasını alması ve bir adet Knesset sandalyesi için %3,25'lik seçim barajını geçebileceğini taahhüt etmesi gerekmektedir. Taahhüt için, seçim kuruluna bir sandalyelik depozito yatırılmaktadır. Knesset sandalyeleri toplam oy oranlarına göre partiler arasında dağıtılmaktadır (www.aa.com.tr, 15.04.2017).

Barajın son düzenleme ile %3,25'lik seviyeye yükseltilmesine rağmen ülkedeki mevcut barajın düşük oranda olması İsrail siyasal sisteminde tek partinin iktidarı ele geçirmesini oldukça zorlaştırmakla birlikte koalisyonu zorunlu hükümet sistemi kılmaktadır. Hükümet kurmanın koalisyonla eşdeğer durumda olması, farklı siyasal tercihleri temsil eden ve bazen çıkarları birbiriyle doğrudan çatışan partileri aynı hükümet içerisinde buluşturabilmektedir.

İsrail siyasetindeki temel aktörleri Yahudi partileri ve azınlık listeleri olarak iki ana gruba ayırmak mümkündür. Azınlık listelerini, Müslüman, Hıristiyan ve Dürzi Araplar oluşturmaktadır (Özdemir,2000:91). İsrail siyasal sistemi içerisinde Yahudi partileri olarak

¹⁵ Yahudi şeriatına İbranice Halaka denmektedir.

tarihsel süreçte ağırlığı söz konusu olan iki partiden söz etmek gerekir. Bunlardan ilki sol eksenli bir parti olarak kurulan ve daha sonra merkez sol çizgiye kayan İşçi partisi diğeri ise sağ çizgide bulunan Likud partisidir. Bu iki parti dışında siyasal sistem içerisinde yeni partiler var olmasına rağmen adı geçen iki parti olmadan İsrail’de hükümetin kurulmasından söz etmek oldukça zordur.

İsrail’de siyasal partilerin finans kaynağının yaklaşık %81’lik kısmını devlet kaynakları oluştururken geriye kalan kısım üyelik aidatları ve diğer katkılardan oluşmaktadır. 1973 tarih ve 5733 sayılı siyasi parti finans kanunu hükümlerine göre Knesset’te temsil edilen her bir parti grubuna devlet bütçesinden yardım yapılmaktadır. Siyasal partilerin finansmanı sağlanırken belirlenen finansman birimi üzerinden devlet yardımları yapılır. Buna göre siyasi parti bir önceki seçimde de Knesset’te temsil edilmiş ise bu durumda bir önceki sandalye sayısı ile mevcut seçimde elde etmiş olduğu sandalye sayısı toplamı ikiye bölünür ve bir fazlasının finansman birimi ile çarpılması neticesinde hazineden alacağı devlet yardımı belirlenir. Siyasi parti ilk kez temsil ediliyorsa bu durumda da hesaplama mevcut seçimde elde etmiş olduğu sandalye sayısı üzerinden yapılarak hazine yardımı belirlenir (Knesset, 22 Nisan 2017).

İsrail’de seçmenler adaylar yerine ulusal düzeyde belirlenen parti listesine oy verdikleri için seçmen nezdinde adaydan ziyade partinin seçmen bölgesindeki gücü önemlidir. Bu nedenden dolayı siyasi partiler güçlü adayları yaşadıkları bölge yerine güçlerini korumak veya güçlenmek istedikleri bölgeden aday gösterebilmektedir. Sistemin bu şekilde işleminin dezavantajı ise seçilen temsilci ile seçmen arasında doğrudan bir bağın kurulamamasıdır. Seçmen ve temsilci arasında doğrudan bir bağın bulunmaması seçilen vekil üzerinde lider baskısı ve parti bürokrasisi baskısını arttırmaktadır. Sistemin bu şekilde kurulmuş olması adayın seçimdeki başarısının tamamen parti listesinde hangi sıradan dahil olduğu ile ilişkili olmasını da beraberinde getirmektedir (Lewis, 2009:1). Parti bürokrasisinin bu şekilde etkin olması Knesset’in işleyiş yapısını da yansıtmakta ve vekiller bağımsız tercihler kullanma yerine parti kararı doğrultusunda hareket etmek durumunda kalmaktadırlar.

1969 tarihli Knesset Seçim Yasası’na göre seçimlerin yürütülmesinden Merkezi Seçim Komitesi sorumludur. Merkezi Seçim Komitesi’ne Yüksek Mahkeme yargıçlarının kendi arasından seçmiş olduğu bir yargıç başkanlık eder. Komisyonun üyeleri aynı zamanda Knesset’in üyeleridir. Temsil mekanizması olarak mecliste grubu olan her partinin yani dört temsilciye sahip olan her partinin komitede kendine ayrılmış bir üyeliği bulunmaktadır. (Knesset, 22 Nisan 2017). Aşağıda maddeler halinde belirtilmiş olan eylemlerden birinin açık veya zımni bir şekilde parti veya parti ittifakları tarafından yapılması Merkezi Seçim Komitesi tarafından belirlenirse Komite kendisine sunulmuş olan listenin seçime girmesini engelleyebilir. Belirtilen eylemler;

1. Yahudi halkının ülkesi olarak İsrail Devletinin varlığını reddetmek,
2. Devletin demokratik yapısını reddetmek,
3. Irkçılığa teşvik etmek. (Knesset, 23 Nisan 2017)

Yürütme Organı

İsrail Devleti klasik parlamenter rejim özelliğini içerisinde barındıran bir yapıya sahip olduğundan dolayı bu ülkede yürütme düalist bir yapıya sahiptir. Bu yapının bir tarafında Cumhurbaşkanı bulunurken diğeri tarafında Bakanlar Kurulu bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanı

İsrail’de Cumhurbaşkanı, parti siyasetinin tamamen dışında ve üstünde olan milletin birliğini temsil eden saygın bir kişilik olmakla birlikte devletin başı konumundadır. 1998 yılında yapılan yasal düzenleme ile Cumhurbaşkanı tek bir dönem ile sınırlı olmak kaydıyla yedi yıllığına seçilir. Seçilme yeterliliğine sahip olan her İsrail vatandaşı seçimde aday olabilmekle birlikte aday gösterilirken genel olarak aday olacak kişinin kişisel vasıfları ile birlikte devlete yapmış olduğu katkılar göz önünde bulundurulmaktadır. Cumhurbaşkanı aday olacak kişinin seçim gününden önce en az on meclis üyesi tarafından aday gösterilmiş olma zorunluluğu bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı seçiminde nitelikli ve türlü seçim sistemi uygulanmaz ve meclis üyelerinin salt çoğunluğunun oyunu alan aday Cumhurbaşkanı olarak seçilir (İsrail Enformasyon Merkezi, 2003:75)

Genel olarak birleştirici ve tarafsız olması beklenen Cumhurbaşkanlığı makamının yetki ve sorumlulukları sınırlı olmakla birlikte sembolik nitelik taşımaktadır. Törenselleşmiş ve biçimsel özelliğe sahip olan Cumhurbaşkanlığı’nın görevleri şu şekilde sıralanabilir; Yenilenen meclisin ilk oturumunu açmak ve meclis içerisinde bir üyeyi hükümeti kurmakla görevlendirmek, yabancı temsilcilerin itimatnamelerini kabul etmek, meclis tarafından kabul edilen yasa ve uluslararası anlaşmaları imzalamak, kendisine verilen yetki çerçevesinde yargıçları atayıp görevden almak yetkilerine sahiptir (İsrail Enformasyon Merkezi, 2003:75-76).

Bakanlar Kurulu

Başbakan, İsrail siyasal sistemindeki en etkili kişidir (Long& Reich, 2002: 282). Partisinin Knesset üye adaylarını ve gerekirse koalisyonlara başvurarak kabineyi oluşturacak bakanları belirleme yetkisine sahiptir. Hükümetin kurulabilmesi için, Knesset üyelerinin çoğunluğunun güvenoyunu alması gerekmektedir.

Cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmak üzere atanmış bir başbakan, hükümet üyelerinin listesini ve hükümet programını seçim sonuçlarının açıklanmasını müteakip 28 gün içinde Knesset onayına sunmak zorundadır. Ancak, ihtiyaç halinde bu süreye cumhurbaşkanı tarafından 14 gün daha eklenebilmektedir. Bakan sayısı, başbakan dâhil, 8 ile 18 arasında olabilmekte ve ihtiyaca göre belirlenebilmektedir. İsrail hükümet sistemine göre kabinede yer alan Başbakan ve Başbakan yardımcıları meclis üyesi olmak zorundadır fakat bunun dışındaki kabine üyelerinin meclis üyesi olma zorunluluğu yoktur. Bununla birlikte kabinede yer alan bütün bakanlar İsrail vatandaşı olmakla birlikte İsrail’de ikamet etmek zorunluluğu ile yükümlüdürler. Bakanların en az yarısı Knesset üyesi olmalıdır ancak tamamı Knesset’e seçilebilecek vasıfları taşımalıdır. Knesset dışından atanan bakanlar, Knesset’te oturumlara katılabilirler ancak bunların yasama faaliyeti kapsamına giren konularda oy kullanma yetkileri yoktur. Başbakan veya başbakanlık onayıyla herhangi bir bakan kendisine Knesset’ten en fazla 6 adet bakan yardımcısı atayabilmektedir. Böylece, milletvekillerinin ‘bakan yardımcısı’ olarak da hükümette yer alabilmeleri mümkün olabilmektedir. Devletin yürütme organı, güvenlik konularını da kapsayan iç ve dış işlerini yönetmekle sorumludur. Hükümet, kanunla başka bir otoriteye devredilmeyen herhangi bir konuda harekete geçmeye yetkili olup kendi çalışma usullerini kendisi belirleyebilmektedir. Hükümetler de Knesset gibi 4 yıllığına seçilmektedir, ancak istifa, başbakanın ölümü veya Knesset’ten güvensizlik oyunun alınması gibi nedenlerle bu süre kısalabilmektedir. Yeni bir hükümet için yapılan güven oylamasında yeni hükümetteki bir bakanın hükümet için güvensizlik oyu vermesi, o bakanın istifa ettiği anlamına gelmektedir. Hükümet ve başbakanın yetkileri seçim veya istifa gibi

durumlarda yerlerine yenileri atanıncaya kadar sürmektedir. Başbakanın herhangi bir sebeple seçim vakti gelmeden görevinden ayrılması durumunda hükümet tarafından bir Knesset üyesi başbakanlığa vekâleten atanmaktadır. Bu durumdaki başbakan, ayrılmış başbakanın Knesset'i fesih yetkisi hariç diğer tüm yetkilerini elinde bulundurmaktadır (Hirsh, 1997:63).

İsrail'de hükümet, ülkenin iç ve dış siyaseti üzerinde oldukça geniş yetkilere sahiptir. Hükümet ülkede kanunla düzenlenmemiş ve başka bir kurumun çalışma alanı içerisine alınmamış herhangi bir konu üzerinde icraat yapma yetkisine sahiptir. Dış siyaset noktasında ise kabine meclisin rızasını aramadan başka bir ülkeye savaş açma ve mevcut savaşı idare etme yetkisine sahiptir. İç siyaset noktasında hükümetin gücünün fazla olduğu görülmektedir. Hükümet ekonomi ve diğer konulara ilişkin mevzuatın belirlenmesinde öncü konumdadır. Hükümet, kanunlar çıkararak ve Knesset'in yeterli ve etkin bir kontrolü olmaksızın binlerce yönetmelik çıkararak gücü elinde tutmaktadır. Acil durumlarda çıkarılan yönetmeliklerle bir kanun askıya alınabilir veya tadil edebilir. Hükümet, Knesset içinde çoğunluğu elinde tuttuğu müddetçe Knesset'in hükümet üzerindeki denetimi ve kontrolü son derece sınırlıdır (Brichta,1998:182).

Yasama

"Toplanma" anlamındaki Knesset 120 üyeden oluşmaktadır. Kudüs şehrinde bulunan Knesset'in ismi ve üye sayısı, M.Ö. 5. yüzyılda Ezra ve Nehemia tarafından toplanan Büyük Knesset'e dayanmaktadır (Jewish Virtual Library, 2017).

İsrail'in yasama organı olan Knesset, genel seçimler ile göreve gelen ve dokunulmazlıkları bulunan 120 üyeden oluşmaktadır. Knesset Başkanı ve başkan yardımcısı meclis üyeleri arasından seçilir. (Knesset, 23 Nisan 2017). Knesset'in her konuda yasa çıkartabilme yetkisi vardır. Çıkarılacak yasaların Temel Yasalar ile uyumsuz olmaması gerekmektedir. Knesset'in görevleri arasında cumhurbaşkanını seçmenin yanı sıra hükümet tarafından belirlenen bütçe ve vergilendirmelerin onaylanması, hükümetin idari anlamda denetlenmesi, devlet denetçisinin ve yargıçların tavsiye edilmesi de bulunmaktadır.

Knesset hükümetin çalışmalarını 12 daimi komite yoluyla denetler. Kendi üyeleri arasında seçimle daimi komitelerde ve ihtisas komitelerinde görev yapacak kişileri belirler. Komitelerin fonksiyonu, yetkisi ve prosedürü kanunla düzenlenmediği hallerde yönetmelikler yoluyla belirlenir. Knesset'teki bazı komitelerin üyesi olmak diğerlerine kıyasla daha saygın ve üyelik önceliği belirli bazı partilere verilmiştir. Örneğin, Arap ve Komünist Knesset üyeleri parlamentonun geleneklerine göre Dışişleri ve Güvenlik Komiteleri'ne dâhil edilmezler. Bunun yanı sıra Knesset belirli konuların araştırılması için soruşturma komisyonları oluşturabilir. Komisyonun yetkisi ve fonksiyonu Knesset tarafından belirlenir. Her soruşturma komisyonunun hükümette yer alması dahi Knesset'teki temsil oranlarına göre bütün parti gruplarından temsilciler içermesi zorunludur. (İsrail Enformasyon Merkezi, 2003:74).

Genel kurul oturumları yılda toplam süreleri sekiz aydan kısa olmamak üzere iki dönem halinde uygulanmaktadır. Bu dönemlerden biri Torah'da geçen yedi dinî bayramdan biri olan Sukot Bayramı ve diğeri Bağımsızlık Günü'nden itibaren iki hafta içinde başlatılmaktadır (Basic Law: Knesset,2017). Genel kurulda, yasama faaliyetleri kapsamında kural olarak bütün üyelerin katılımı ile gündeme dair teklifler ve sorular ile çeşitli müzakereler yürütülür ve bu işlemler genellikle oy verme ile sonuçlanır. Genel kurul oylamasında öne sürülen konunun kabulü için çoğunluk oyu gözetilir. Çoğunluk, toplantıdaki Knesset üye sayısının çoğunluğudur. Ancak bazı durumlarda yeter sayısı olarak salt çoğunluk veya özel barajlar aranabilmektedir. Genel kurulda tartışmalar İbranice yönetilmektedir ancak, ikinci resmi dil olan Arapça da konuşulabilmektedir (Jewish Virtual Library, 2017).

Knesset'in yasama organı olarak en temel işlevi kanunların çıkarılmasıdır. Bir kanuna ilişkin teklif hükümet tarafından, tek bir Knesset üyesi tarafından, Knesset üyelerinin oluşturduğu bir grup tarafından sunulabilir. Bu teklif tamamen yeni bir kanunun çıkarılması olabileceği gibi, bir kanunda düzenlemeyi veya var olan bir kanunun iptalini içerebilir. Yasa tekliflerinin önce Maliye ve Adalet Bakanlıkları tarafından, ekonomik ve hukuki durumlarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Daha sonra bu teklif ilgili bakanlık tarafından meclis başkanlığına sunulur.

Genel kurula gelen tasarıların, yasa haline gelebilmeleri için Knesset'te üç farklı oturumda oylanmaları gerekmektedir. İlk oturumda yasa tasarısı görüşe sunulur, içeriği hakkında tartışılır ve sonrasında ilgili Knesset komisyonuna detaylı bir müzakere için ve gerekirse tekrar taslak oluşturulmak üzere sunulur. Komisyonun incelemesini müteakip, yasa tasarısı yasanın her bir maddesinin ayrı ayrı oylanacağı ikinci oylama için genel kurula gönderilir. Tasarının tekrar komisyona geri gönderilmesi gerekmiyorsa üçüncü oturum hemen gerçekleştirilir ve yasa tasarısının tümü için bir oylama yapılır. Yasa tasarısının geçmesi halinde, tasarı Knesset başkanı tarafından imzalanır ve daha sonra üzerinde cumhurbaşkanı, başbakan ve yasanın yürütülmesinden sorumlu bakanın da imzalarıyla resmi gazetede yayınlanır. En son olarak üzerine adalet bakanı tarafından devlet mührü basılır ve tasarı yasa haline getirilir (Hirsh, 1997:61-62).

Knesset'ten çıkarılan yasaların cumhurbaşkanının veto yetkisiyle geri döndürülmesi ya da Anayasa Mahkemesi tarafından iptali mümkün değildir (Harari, 1962:143, 145). Knesset'in Temel Yasalar da dâhil her türlü düzenlemeye yetkili olması, Knesset'in çıkardığı yasaların cumhurbaşkanı tarafından veto edilememesi ve bir anayasanın henüz oluşturulmamış olması gibi nedenlerle günümüz İsrail'inde "*anayasa, Knesset onu nasıl tarif ederse odur*" (Heywood, 2007:318).

Knesset, hükümet üzerindeki denetleme yetkisini genel görüşme, soru, güven(sizlik) oyu talebi yollarından biriyle kullanmaktadır. Bunlardan genel görüşme, özel bir konunun genel kurula taşınması olup toplumu ve devleti ilgilendiren önemli meselelerde bu yetki kullanılmaktadır. Knesset'in hükümet faaliyetlerini denetleme yöntemlerinden bir diğeri olan soru önergesi, bir Knesset üyesinin hükümetin bir uygulaması hakkında (detaylı) bilgi almak için ilgili bakandan bilgi istemesi olarak ifade edilebilir (Hirsh, 1997:61-62). Güven(sizlik) oyu talebi ise, yalnızca muhalif Knesset üyeleri tarafından verilebilen ve mevcut hükümetin protesto edilmesinin yanı sıra, görevden el çektirilmesi ile de sonuçlanabilecek bir yöntemdir.

Yargı

Tarihsel köklere sahip olan İsrail hukuk sistemi medeni hukuk ile örf adet hukukunun bir karışımıdır. 1948 tarihinde Hukuk ve Yönetim Düzeni Yasası'na göre, İsrail Devletinin kuruluş ilanındaki düsturlara veya Knesset tarafından çıkarılan kanunlara ters düşmemek kaydıyla ülkedeki mevcut kanunların yürürlükte kalması kararlaştırılmıştır. Böylece; medeni hukuk meselelerinde Osmanlı Devleti'nin Medeni Hukuk Uygulamaları ve 1879 Medeni Yasası Mecelle'nin bazı kısımları (Frankel, 1981:122) ile İngiliz Manda Yönetimi döneminden kalma yasalar İsrail Hukuk Sistemi'nin çekirdeğini oluşturmuştur. Bugün sistemin en belirgin özelliklerinden biri yazılı bir anayasanın halen olmayışıdır. Bugün, devletin işleyişine ve temel hak ve özgürlüklere dair yürürlükte olan 11 temel yasa¹⁶ ve Gazze Şeridi'ne ilişkin 1995 tarihli temel yasa hükmündeki anlaşma bir anayasa işlevi görmektedirler.

¹⁶ 1. Temel Kanun: Knesset (1958) , 2. Temel Kanun: İsrail Toprakları (1960), 3. Temel Kanun: Cumhurbaşkanı (1964) ,4. Temel Kanun: Devlet Ekonomisi (1975) ,5. Temel Kanun: Ordu ,6. Temel Kanun: Kudüs, İsrail'in Başkenti (1980)

1995 yılında İsrail Yüksek Mahkemesi temel yasaların ülkenin anayasası olarak işlev göreceğine hükmetmiştir. Knesset'in çıkardığı yasaların bu temel yasalara aykırı olmayacakları ve çelişmeyecekleri hükmünden hareketle Mahkeme'nin yargısal denetim yetkisi vardır. Yargının içtihat hukuku yaratmada geniş bir takdir yetkisi ve hukuki gücü vardır. İsrail'de uygulanmakta olan içtihat birliği ilkesine göre bir mahkeme kararı alt mahkemelere örnek oluşturacaktır (Edelman,2000:1).

İsrail'de Yargının bağımsızlığı kanunla garanti altına alınmıştır. Yargıç Seçim Komitesi'nin tavsiyesine göre yargıçların atanması cumhurbaşkanı tarafından yapılmaktadır. Yargıçların görevi, zorunlu emeklilik yaşı olan 70'e kadar kesintisiz devam etmektedir. (Hirsh, 1997:67). Yargıç Seçim Komitesi; Yüksek Mahkeme Başkanı ve iki yargıcı, Adalet Bakanı ve Hükümet tarafından yetkilendirilmiş başka bir bakan, Knesset tarafından yetkilendirilen iki Knesset Üyesi ve Ulusal Baro tarafından seçilmiş iki baro temsilcisi olmak üzere toplam dokuz üyeden oluşur. Komite başkanlığı Adalet Bakanı tarafından yürütülür (Kretzmer, 2002:11).

İsrail'de hükümet, hukuki hizmetleri başsavcılık makamı ile yürütülmektedir. Başsavcı; devletin tüm cezai, idari ve medeni meselelerde tek temsil yetkisini elinde bulundurmaktadır. Hükümet, mahkemeler aksini öngörmedikçe, başsavcının gayri meşru bulunduğu faaliyetlere hukuken devam edememektedir. Başsavcı, hükümet tarafından atanmasına rağmen, kural olarak, siyasetten bağımsız çalışmaktadır. (Hirsh,1997: 68).

İsrail'de sulh mahkemeleri, bölge mahkemeleri, Yüksek Mahkeme, özel mahkemeler, dini mahkemeler ve askeri mahkemeler olmak üzere 6 farklı tip mahkeme vardır. Bir yargıçlı sulh mahkemeleri, uyuşmazlık ve küçük kabahatler konuları ile ilgilenmekte ve medeni ve ceza davalarının yargı makamı olarak çalışmaktadır. Bu mahkemelerin temyiz makamı veya daha önemli medeni veya ceza davalarının ilk derece yargı makamı ise bir veya üç yargıçlı bölge mahkemeleridir. Yüksek Mahkeme, bölge mahkemelerinin en üst temyiz makamıdır. Ancak, bu mahkemeye idareye karşı ya da herhangi bir mahkemenin yetki kapsamına girmeyen konularda bireysel başvuruda bulunulabilmektedir. Bu şekliyle mahkeme Adalet Yüksek Mahkemesi ismini alır ve kararları katidir. Mahkeme üç ya da daha fazla yargıçla çalışmaktadır. Mahkemenin hukuka aykırı bulunduğu durumlarda yetkili birimleri göreve çağırma, yürütmeyi durdurma, dinî ve diğer mahkemeleri alanlarına giren konularda yetkilendirme ve bu mahkemelerin yetkisi olmadan ele almış oldukları kararları bozma yetkisi vardır (Frankel, 1981:121).

Bunların yanında detaylı şekilde tanımlanmış trafik, çalışma, çocuk, askeri ve mahalli ve idari konulara bir yargıçlı özel mahkemeler ve evlenme, boşanma, bakım, vesayet, evlatlık edinme gibi medeni hukuka ait meselelerde yetkili (Yahudi şer'i mahkemeleri, İslami şer'i mahkemeleri, Dürzî dini mahkemeleri ve İsrail'de tanınmış 10 Hıristiyan topluluğuna ait dini mahkemeler) adli kuruluşlar tarafından yetkilendirilmiş bir ya da üç yargıçlı dini mahkemeler bulunmaktadır. Son olarak, askerler tarafından işlenen suçlarda ve siviller tarafından yapılan bazı güvenlikle ilgili kabahatlerde askeri mahkemeler yetkilidir. Kabahatlerin subaylar tarafından işlenmesi halinde yetkili makam başsavcılıktır (Hirsh, 1997:68).Yahudi

,7. Temel Kanun: Yargı (1984) ,8. Temel Kanun: Devlet Denetçisi (1988) ,9. Temel Kanun: İnsan Haysiyeti ve Özgürlüğü (1992) ,10. Temel Kanun: Yerleşim Özgürlüğü (1994) ,11. Temel Kanun: Hükümet (2001)

vatandaşların medeni hukuka ait meseleleri ilgili olarak yetkinin şer'î mahkemelerde olduğu 1953 tarihli Dinî Mahkemeler (Evlenme - Boşanma) Yasası'nda belirtilmektedir.

İsrail Devleti, yasama, yürütme ve yargı arasında güçler ayrılığına dayanan bir sistem ile yönetilmektedir. Benzerlerinde olduğu gibi yargının bağımsızlığı kanunlarla teminat altına alınmış ve hukukun üstünlüğünü korumak adına yargı politik hayattan soyutlanmıştır. Mahkemeler ve özellikle de Yüksek Mahkeme, bağımsız, objektif ve tarafsız kararın geleneksel koruyucusu olarak görüldüklerinden İsrail'in Yahudi toplumunda özel ve önemli bir rolleri vardır.

Hukukun üstünlüğünü korumak için 1953 yılında alınan bir karar ile yargı siyasetten tamamen izole edilmiş, ayrıca Yüksek Mahkemeye geniş yargı yetkisi verilmiştir. Bunun neticesinde, ilk kurulduğu 1948 yılında daha çok İngiliz sistemindeki Lordlar Kamarası tarzı bir işleve sahip olan Yüksek Mahkeme, özellikle 1980'lerin sonlarına doğru mahkemeye bireysel başvurma prosedürünün değişmesi ile birlikte Amerika'daki muadiline benzer bir karar merciine dönüşmüştür. Yüksek Mahkemenin devletin hukukunun üstün yorumlayıcı olarak ceza davalarında, asli ve idari davalarda usul ve esas yönünden tam temyiz yetkisi bulunmaktadır (Edelman, 2000:10-11).

Devlet Denetçiliği-Ombudsmanlık

1988 yılında çıkarılan *Temel Yasa: Devlet Denetçisi*'ne uygun olarak kurulmuş olan bu makama göre devlet denetçisi, kamu yararının gözetilmesi için idari denetlemelerde bulunmaktadır. Denetlemeler hukukilik, düzenlilik, ekonomiklik, etkinlik, verimlilik ve gerekli görülen herhangi bir açıdan yapılmaktadır. Devlet Denetçisi, idare aleyhinde bireysel şikayet alma özelliği ile "Kamu Şikayetleri Komiseri" ünvanıyla ombudsman olarak da görev icra eder. Denetçinin kontrol icabı her türlü bilgi, belge ve personele ulaşabilme yetkisi bulunmaktadır. Denetçinin yetkileri devlete ait tüm bakanlıkları, devlet kuruluşlarını, savunma kuruluşları birimlerini, yerel otoriteleri, hükümet tüzel kişiliğini, devlete ait girişimleri ve diğer idari kuruluşları kapsamaktadır.

Knesset'te gizli oylama ile tek hizmet dönemi için ve yedi yıllığına seçilen devlet denetçisi, sadece ve doğrudan Knesset'e karşı sorumludur. Denetçi, rapor ve görüşlerini Knesset'e ilgili yasalar çerçevesinde sunmaktadır. Görevdeki bir devlet denetçisinin görev süresi içinde görevinden alınabilmesi için bu kararın Knesset'te oylamaya katılan Knesset üyelerinin üçte ikisi tarafından oylanarak onaylanması gerekmektedir. Ülkede, sadece askeri konularla ilgili çalışmak üzere ayrı bir ombudsman bulunmaktadır (Eryılmaz, 2008:198).

Ayrıca, denetçinin Knesset'teki siyasal partilerin finansal konulardaki denetleme ve gerekirse seçim kampanya hesaplarını inceleme yetkisi yine kanunla verilmiştir (Hirsh, 1997: 68).

Sonuç olarak Yahudilik kavramı din ile ulusal kimliği içerisinde kaynaştıran dini nitelikli bir kavramdır. Bir kişinin Yahudi olabilmesi için sadece bu soydan doğmuş olması ve bunun dışında herhangi bir davranış biçiminde bulunmasına gerek olmaması din ile ulusal kimliğin birbiriyle ne kadar örtüştüğünü göstermektedir. İsrail Devleti'nin kurulmasına neden olan süreçteki Siyonist hareket incelendiğinde bu hareketin de bir yönüyle dini boyutunun olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Yahudiliğin gelişimi incelendiğinde

tarihsel anlamda iki bin yıllık sürgün yaşayan bu toplumun içerisinde Yahudilik¹⁷ anlayışı da farklı boyutlarda geliştiği için bu anlayış çerçevesinde homojenlik bulunmamaktadır. Bunun toplumsal yansıması ise dinin toplumsal hayata etkisinin bütün Yahudi toplumları tarafından aynı düzeyde ele alınmamasıdır. İsrail Devleti'nin kuruluş aşamasında bazı Yahudi toplumları ile Statüko Anlaşması yapılması ve dindar vatandaşların ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanacağı taahhüdü altında dinin toplumsal yansımasının bütün Yahudiler açısından homojen olmadığını göstermektedir.

İsrail Devleti sistemi incelendiğinde görünürde demokrasi ile uyumlu kuvvetler ayrılığı esasına dayanan bir siyasal sistem modeli ve küçük partilerin de temsiliyi sağlayan seçim sistemi ile karşı karşıya kalınmaktadır ve sistem içerisinde etkili olmak isteyenlerin demokratik yöntemler dışında ülkede politika belirleme yolları kapatılmıştır. Siyasal yapı biraz derinlemesine incelendiğinde aslında dini yapının toplumsal yapıyı düzenleyen siyasal yapı üzerinde ne kadar etkin olduğu görülmektedir. Örneğin *siyasal partinin kurulması ve bunun tasdik edilmesi için o siyasal partinin İsrail ülkesinin Yahudi olduğunu kabul etmesine bağlıdır* koşulu altında siyasal sisteme giriş aşamasında bir ayrımcılığın olduğu ve demokratik değerlerin sadece Yahudi toplumu dinamikleri çerçevesinde işlediğini göstermektedir. Seçim sisteminin küçük partilerin meclise girmelerine imkan sağlaması altında seçim sisteminin koalisyonları zorunlu hale getiren mekanizmasından kaynaklanmaktadır. Seçim sisteminin mevcut yapısı ile dini temelli siyasal partiler koalisyonlara ortak olabilmekte ve bu şekilde tabanlarının çok ötesinde siyasal bir güce sahip olmaktadır (Ulutaş vd.,2012:29-43).

Ülkedeki mevcut dini yapı neredeyse toplumun bütün sosyal hayat alanını kaplamaktadır. Yahudiliğin temel kanununun Halaka olması ve buradaki kuralların açık net ve değiştirilemez olması toplumsal yapı içerisinde özellikle medeni hukuk alanında sorunlara yol açmaktadır. Örneğin Yahudilerin sadece Yahudilerle evlenebilmesi kuralı dini bir gerekliliktir ve sosyal hayatta da bu geçerli olmakla birlikte hukuki anlamda da güvence altına alınmıştır. Farklı dine mensup biri ile Yahudi birinin evlenmesi ancak İsrail dışında mümkündür ve bu durum gerçekleşse bile bu defa doğacak çocuğun dini kimliği ve dolayısıyla vatandaşlığı tartışmalı hale gelmektedir. Dinin sosyal hayat üzerinde etkin olması ve temel hak ve hürriyetleri güvence altına alan bir Anayasa'nın bulunmaması ülkede Yüksek Adalet Mahkemesini bütün sivil ve dini mahkemelerin üzerinde konumlandırmış ve bir nevi toplum taleplerinin meclis tarafından düzenlenmesi noktasında aracı olma noktasında zorunlu kılmıştır. Yüksek Adalet Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlar bazen dini mahkeme

¹⁷ Tutucu Yahudilik veya Masorati Yahudilik, hem Halaka'ya hem de 13 İman Esası'na bağlıdır. Ancak bu bağlılık, Ortodoksluktaki kadar güçlü bağlarla değildir. Bu inanışa göre; Halaka modern dünyanın şartlarına uygun olarak güncellenmelidir. Bu görüşe sahip Yahudiler, modern dünya ile bütünleşme ve aynı zamanda da Halaka'ya mümkün olduğunca uygun yaşam tarzını sürdürme gayretindedirler.

Ortodoks Yahudilik; inanç bazında Maimonides'in tespit ettiği 13 İman Esası'na ve davranış açısından hayatı Halaka'yı oluşturan Yazılı ve Sözlü Torah (Torah ve Talmud) ile Şulhan Aruh'ta verilen emirler doğrultusunda şekillendirmek olarak özetlenebilir.

Reformcu Yahudilik, 1800'lü yılların başında Geleneksel Yahudiliğin sert uygulamalarına tepki olarak doğmuştur. Reformcu Yahudilik anlayışı, Torah'ın Tanrı tarafından verildiğine değil, insanlar tarafından yazıldığına inanmaktadır. Talmud'u tamamen reddeden Reformcu Yahudiler, Halaka'nın bağlayıcılığına itibar etmemekte, ancak, Tanah'ın Neviim (Peygamberler) kitaplarındaki ahlakla ilgili kısımları önemsemekte ve Yahudilik kültürüne ve bazı uygulamalarına sahip çıkmaktadır. Reformcu Yahudilik, Geleneksel Yahudilik uygulamalarına ait pek çok kuralı reddetmekte, ibadette İbranice'nin yanında yerel dillerin de kullanılabileceğini savunmakta ve kadınların erkeklerle eşit hakları olduğunu kabul etmektedirler.

Bkz: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Yahudilik> 15.04.2017

kararlarından farklı olabilmekte ve bu durumlarda Yüksek Adalet Mahkemesi mevcut meseleyi yeniden düzenlenmek üzere Knesset'e yönlendirmekte ve bu yönüyle dini mahkemelere müdahil olmakla birlikte diğer yönüyle dini hukuka girdi sağlamakta ve diğer bir yönüyle siyasal sistemin dini uygulamayı toplumsallaştırmasını sağlamaktadır.

İsrail'de din ulusal kimliğin tanımlanması ile birlikte, devletin kuruluş aşamasında, siyasal hareketlerin yasal başlangıç aşamasında ve mevcut siyasal kurumların oluşmasında belirleyici etkiye sahiptir. Dinin belirtilen etkisel boyutları dinin hem siyasal hem de hukuki alana nüfuz etmesine bu alanlarda nüfuzunu genişletmesine neden olmuştur. Yahudilik hükümlerinin belirlemiş olduğu ilkeler, bayramlar, gelenekler vb. unsurlar İsrail'de aynı zamanda hukuk kuralları şekline dönüşmüştür. Siyasal sistemin dizaynı küçük dinci partilerin hareket alanını genişletmiş ve bu sayıların etkenlerin toplamda ortaya çıkarmış olduğu etki ise mevcut demokratik sistemin aslında Yahudiliğin farklı grupları arasında işleyen ve bunun dışındaki grupları sisteme dahil etmeyen bir yapı haline dönüşmesine neden olmuştur.

Sonuç Yerine: Suudi Arabistan-Vatikan-İsrail Yönetim Sistemlerinin Karşılaştırılması

Din olgusu, bireyin hem içerisinde bulunduğu zaman ile hem de geleceğe yönelik dünya ötesi zamanla ilgili bir kavramdır. Her dinin temelinde geleceğe yönelik vaatler bulunmaktadır ve bu vaat edilen unsurlara kavuşmak için içerisinde bulunduğumuz zaman ile ahiret arasında bağlantı kurmamız gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle ahirette huzur içinde bulunmamız aslında içerisinde bulunduğumuz dünyada nasıl zaman geçirdiğimize bağlıdır. Dünyada dinin gerektirdiği kurallara uyarak dini çerçevede yaşam sürüldüğünde dünya ötesi zaman için sağlam bağlar kurulması mümkündür. Dinin toplum tarafından benimsenmesi ve kitlesel hale gelmesi ise toplum kurallarının dinin emrettiği kurallarla tamamen veya büyük ölçüde uyuşmasını gerekli kılmaktadır.

Dini unsurların önceliği toplum kurallarının dini gereksinimlere göre düzenlenmesidir fakat bu durum her zaman istendiği ölçüde mümkün olmaz. Mevcut örtüşmenin gerçekleşmediği durumlarda din bir yandan toplum kurallarını dinle uyumlaştırmaya çalışırken diğer taraftan mevcut toplumsal kurallara dinin uyum sağlaması amacı güderler. Belirtilen durumlarda diğer bütün toplumsal talepler gibi dini taleplerin siyasal sisteme iletilmesi ve bu taleplerin siyasal sistem içerisinde şekillenmesi ve yeni haliyle topluma yeniden sunulması din ile siyasal sistem ilişkisini ortaya koymaktadır.

Toplumunu oluşturan unsurların dini anlamda homojen bir yapıya sahip olması dini taleplerin siyasal sistem içerisinde şekillenmesini kolaylaştırıcı bir etkiye sahip iken dini bakımdan heterojen olan toplumlarda dini taleplerin siyasallaşması süresi daha karmaşık bir boyut almaktadır. Bu karışıklığın temel nedeni ise toplumsal yapı ile uyumlu hale getirilmesi gereken talep sayısının artması ve bunların siyasal sistem içerisinde homojenleştirip toplumsal yapıya uygulanmasının zorluğundan kaynaklanmaktadır.

Suudi Arabistan siyasal sistemine bakıldığında aslında hem İslam dini ve bedeviliğin sistem üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Mutlak monarşi ile yönetilen Suudi Arabistan politik anlamda monarşik bir yapıya sahip iken toplumsal anlamda yasa kaynağının Kur'an ve sünnetten oluşması nedeniyle teokratik bir yapıya sahiptir. Vatikan Devleti de aynı şekilde monarşi ile yönetilmekte fakat buradaki temel fark Papalık makamının irsi bir bağ olmadan seçim yoluyla değişmesidir. Vatikan Devleti'nin başı olan Papa küçük bir toprak parçasında mutlak otorite sahibi olmasına rağmen asıl siyasi gücünü tüm Katolik dünyasının lideri

olmasından dolayı kazanmaktadır. Günümüzde Vatikan teokratik sistemin mutlak olarak uygulandığı devletlerden biridir. İsrail Devleti'ne bakıldığında siyasal sistem klasik parlamenter sistem üzerine kuruludur ve demokrasinin bütün kesimlerin katılımını içerecek şekilde uygulandığı bir siyasal yapıya sahiptir. İsrail siyasal sistemi bu şekilde tasarlanmış olmasına rağmen dinin hem siyasal sistem hem de toplumsal yapı üzerinde giderek artan bir etkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte Yahudilik kavramının hem din hem de ulus kavramı ile özdeşleştirilmesi dinin siyasetten ve siyasetin dinden bağımsız yürütülmesini engellemektedir. Bu özellikleri nedeniyle İsrail Devleti'ne teokratik bir devlettir diyememekle birlikte dinin sürekli artan etkisi nedeniyle teokratik devlet modeline uygun bir devlet olarak algılamak mümkündür.

Suudi Arabistan'daki yürütme organının yapısına bakıldığında; yönetimin monarşi olması nedeniyle nihai otorite olarak Kralın tek yetkili olduğu bir durum ile karşılaşmaktadır. Suudi Arabistan'daki monarşik yapı aslında dinin tek başına siyasal sistemi birleştirici rol oynayamaması bununla birlikte kabilesel aidetin yoğun bir biçimde varlığını sürdürmesi nedeniyle bu yapıyı bir arada tutmak amacıyla monarşik bir yapı benimsenmiştir. Kral bu sistem içerisinde kabilesel anlamda şeyh konumunda dini anlamda imam konumunda ve siyasi olarak da melik unvanına sahiptir. Siyasal yapı içerisinde kral hem devletin hem de hükümetin başı konumundadır. 1992 Anayasasında ikinci bölüm monarşi üçüncü bölüm ise Suud ailesine ayrılmıştır. Bu çerçevede monarşinin teokratik olduğu ve bu yapının Abdulaziz El-Suud torunlarıyla devam edeceği garanti altına alınmıştır. Kral kendinden sonra yerine geçecek olan kişiyi hayattayken belirlemekte ve bu sayede yönetim karmaşası oluşmamaktadır. Kralın yasama ve yürütme üzerinde mutlak yetkisi olmakla birlikte affetme konusunda yetki sahibi olması bir anlamda yargısal güce sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Vatikan yürütme organının başına bakıldığında ülkede Lateran Antlaşmasının yerine geçen 2000 yılındaki Anayasaya göre Papa mutlak otorite olarak kabul edilmektedir ve yasama, yürütme ve yargının mutlak egemenidir. Papa'nın bu çerçevede mutlak otorite olarak kabul edilmesi aslında yanılmazlık ilkesi ile ilgilidir çünkü papa dini lider olarak en üst konumdadır ve papanın Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olması nedeniyle yanlış söylemesi veya yalan söylemesini mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle Papa'nın ağızından çıkan her ifade ve yazmış olduğu her şey Vatikan'ı bağlamaktadır. Papanın dini ve siyasi fügür olarak düalist bir işlev yürütmektedir. Siyasi olarak Papa sadece Vatikan sınırları içinde bağlayıcılığa sahip iken dini anlamda getirmiş olduğu yaptırımlar bütün dünyadaki Katolik toplumları bağlamaktadır.

İsrail yürütme yapısına bakıldığında düalist bir yapı olduğu görülmektedir. Yürütmenin sorumsuz kanadını Cumhurbaşkanı oluştururken sorumlu kanadını Bakanlar Kurulu oluşturur. Cumhurbaşkanı'nın yetkileri İngiltere Kraliçesinin yetkileri gibi semboliktir. İsrail'de siyasal kurumlar ve makamlar isimlendirilirken özellikle dini isimlerin ve sembollerin kullanılmasına dikkat edilmiştir. Cumhurbaşkanı da eski çağlarda İsrail topraklarında Yahudi halkının en yüksek yasama ve yargı makamı olan Sanhedrin başkanının unvanı olan "Nasi" unvanını taşır. Cumhurbaşkanı, ülkede parti siyasetinin üstünde ve ötesinde milletin birliğini temsil eden başkanlık makamıyla devletin başıdır. Cumhurbaşkanı Knesset tarafından salt çoğunluğun oyuyla seçilir ve görev süresi yedi yıldır. Klasik görevleri; Knesset'in ilk oturumunu açmak, Knesset'in bir üyesini hükümet kurmakla görevlendirme,

anlaşma ve kanunları onaylama, Adalet Bakanı'nın tavsiyesi üzerine mahkumların affedilmesi gibi görevleri bulunmaktadır.

Suudi Arabistan'daki Bakanlar Kurulu yapısına bakıldığında aslında tek söz sahibinin bu anlamda kral olduğunu söylemek mümkündür. 1953 yılındaki Krallık Kararnamesine göre Bakanlar Kurulu Kralın aktif bakanlarından, danışmanlarından ve kralın istediği kişilerden oluşur denilmiştir ve Bakanlar Kurulunun başkanlığı Kral, vekalet vereceği kişi veya veliahtlardan biri yapmaktadır. Bakanlar Kurulunun almış olduğu Kararların geçerli olabilmesi için Kralın onayı zorunludur. 1958 yılında çıkarılan kararnameye göre görevler biraz daha ayrılmış ve yine son söz sahibi kral olmaktadır. Örneğin alınan bir karar 30 gün içerisinde Kral tarafından veto edilmedikçe geçerli hale gelir veya Kral Bakanlar Kurulu'nun başında bulunmaz fakat atadığı kişi başbakan olur ve bakanlar da başbakana karşı sorumludurlar.

Vatikan devlet yapısına bakıldığında klasik anlamda bir Bakanlar Kurulu yapısı görmek mümkün değildir çünkü bütün yetki Papa'da bulunmaktadır ve oluşturulan bütün yapılar sadece Papa'ya yardımcı olmak amacıyla varlıklarını sürdürürler. Papalık Senatosu bu anlamda Papa adına bir çok görevi yerine getirdiği için aslında Vatikan'ın en güçlü kurumu ve yürütmenin de beyni konumundadır. Papalık Senatosu işlerini yürütürken bakanlıklar ve kuruluşlar şeklinde örgütlenmiştir. Bununla birlikte senato içerisinde bulunan Devlet Sekreterliği makamı modern devlet yönetiminde Başbakan makamına denk gelmekte ve burada bulunan kişinin Kardinal seviyesinde olması zorunludur. Devlet Sekreterliği görevi dualistik yapıdadır ve bu nedenle hem Vatikan hem de Katolik Kilisesi adına tüm siyasi ve diplomatik hizmetleri yürütür ve yaptığı görevlerde bizzat Papa'yı temsil eder.

İsrail'de devletin yürütme makamı, güvenlik konuları dâhil iç ve dış işlerinin idare edilmesiyle görevli olan Bakanlar Kuruludur. Siyasi anlamda yetkileri çok olan Bakanlar Kurulu yasal olarak başka bir kurumun görev alanında olmayan her konuda icraat yetkisine sahiptir. Hükümet kendi çalışma ve karar alma yöntemlerini kendisi tayin eder. Mevcut sistem içerisinde hiçbir parti bugüne kadar tek başına hükümet oluşturamamış bu nedenle İsrail'de hükümetlerin hepsinin koalisyon hükümeti olduğunu söylemek gerekir. Hükümet kurma görevini Cumhurbaşkanı verir ve kendisine görev verilen üye 28 gün içinde hükümet programı ile birlikte Bakanlar listesini Knesset'e sunmak zorundadır. Bütün bakanların İsrail vatandaşı olması, İsrail'de ikamet etmesi ve yarısının Knesset üyesi olması zorunludur. Bakanlar, Başbakan ve hükümetin onayı ile Knesset içinden olmak kaydıyla Bakan vekili tayin edebilirler. Bakanlar Kurulu Knesset'in görev süresi olan dört yıl için görevlerini sürdürebilirler ve güvensizlik oyu ile görev süresi kısalabilir. Güvensizlik oyu halinde, yeni bir hükümet kuruluncaya kadar mevcut hükümet ve başbakan görevlerinde kalırlar.

Suudi Arabistan'daki yasama organının niteliğine bakıldığında demokratik anlamda bir yasama organının varlığından söz edilemez. Suudi Arabistan'daki meclisin Kral Abdulaziz El Suud dönemindeki ilk oluşumuna bakıldığında aslında resmi olmayan, kararları kral üzerinde etkili olmayan ve halkın devlet işleri ile ilgili görüşlerini paylaştığı gayri resmi bir kurum niteliğindedir. 1980'li yıllarda politik taleplerin artması sonucunda Kral Fahd temsili demokrasiyi hedef alan bazı siyasi reformları başlatmayı düşündü ve Şura Meclisi kuruldu ve 1992 yılında Anayasa'nın oluşturulması ile birlikte 1993 yılında Şura Meclisi kuruldu ve Şura Meclisi 150 üyeden oluşmakta ve bu üyeler dini, akademik ve iş dünyası temsilcilerinden kralın seçtiği kişilerden oluşmaktadır. Kraliyet kararnamesine göre, Meclise atanabilmek için 30 yaşını doldurmuş olmak, Suudi Arabistan'da ikamet etmek ve iyi bir karakter ve yetkinliğe

sahip olmakla birlikte ülkesine sadık olmak şartı aranmaktadır. Meclise atanan kişiler kralın onayı olmadan meclis süresince herhangi bir hükümet görevinde veya ticaret içerisinde bulunamaz. Meclisin temel görevi belirlenmiş konularda krala tavsiye vermektir ve meclisin yasa teklif ve kabul etme gibi bir yetkisi bulunmamaktadır. Aynı zamanda meclisin feshedilmesi için herhangi bir nedene de ihtiyaç yoktur ve Kral istediği an hiçbir neden bildirmeden Şura Meclis'ini feshedebilir.

Vatikan yasama sistemine bakıldığında yasama faaliyetini yürüten bir yasama organı bulunmamaktadır ve Kilise yasasında da böyle bir organın varlığından söz edilmemiştir. Bununla birlikte Papalık Meclisi denen ve sürekliliği olmayan meclisin temel görevi Papa'nın daveti üzerine toplanan evrensel konsüllerde Papa adına karar alınmasını sağlamak ve alınan kararlara Papa adına müdahale etmek gibi bir görevi bulunmaktadır. Alınan kararların onaylanması tamamen Papa'nın yetkisinde olmasından dolayı alınan kararların bağlayıcılığı yoktur.

İsrail yasama sistemine bakıldığında; genel seçimlerle dört yıllığına göreve gelen, 120 üyeden oluşan Knesset ülkenin yasama organıdır. Knesset üyeleri kendi aralarından Knesset Başkanını ve Başkan Yardımcısını seçerler. Knesset'in her konuda yasa çıkartabilme yetkisi vardır. Knesset'in görevleri arasında cumhurbaşkanını seçmenin yanı sıra hükümet tarafından belirlenen bütçe ve vergilendirmelerin onaylanması, hükümetin idari anlamda denetlenmesi, devlet denetçisinin ve yargıçların tavsiye edilmesi de bulunmaktadır. Knesset hükümetin çalışmalarını 12 daimi komite yoluyla denetler. Kendi üyeleri arasında seçimle daimi komitelerde ve ihtisas komitelerinde görev yapacak kişileri belirler. Knesset'teki bazı komitelerin üyesi olmak diğerlerine kıyasla daha saygın ve üyelik önceliği belirli bazı partilere verilmiştir. Örneğin, Arap ve Komünist Knesset üyeleri parlamentonun geleneklerine göre Dışişleri ve Güvenlik Komiteleri'ne dâhil edilmezler. Genel kurul oturumları yılda toplam süreleri sekiz aydan kısa olmamak üzere iki dönem halinde uygulanmaktadır. Genel kurul oylamasında öne sürülen konunun kabulü için çoğunluk oyu gözetilir. Çoğunluk, toplantıdaki Knesset üye sayısının çoğunluğudur. Genel kurulda tartışmalar İbranice yönetilmektedir ancak, ikinci resmi dil olan Arapça da konuşulabilmektedir. Knesset'e sunulan yasa tekliflerinin önce Maliye ve Adalet Bakanlıkları tarafından, ekonomik ve hukuki durumlarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Daha sonra bu teklif ilgili bakanlık tarafından meclis başkanlığına sunulur.

Genel kurula gelen tasarıların, yasa haline gelebilmeleri için Knesset'te üç farklı oturumda oylanmaları gerekmektedir. İlk oturumda yasa tasarısı görüşe sunulur, içeriği hakkında tartışılır ve sonrasında ilgili Knesset komisyonuna detaylı bir müzakere için ve gerekirse tekrar taslak oluşturulmak üzere sunulur. Komisyonun incelemesini müteakip, yasa tasarısı yasanın her bir maddesinin ayrı ayrı oylanacağı ikinci oylama için genel kurula gönderilir. Tasarının tekrar komisyona geri gönderilmesi gerekmiyorsa üçüncü oturum hemen gerçekleştirilir ve yasa tasarısının tümü için bir oylama yapılır. Yasa tasarısının geçmesi halinde, tasarı Knesset başkanı tarafından imzalanır ve daha sonra üzerinde cumhurbaşkanı, başbakan ve yasanın yürütülmesinden sorumlu bakanın da imzalarıyla resmi gazetede yayınlanır. En son olarak üzerine adalet bakanı tarafından devlet mührü basılır ve tasarı yasa haline getirilir.

Knesset'ten çıkarılan yasaların cumhurbaşkanının veto yetkisiyle geri döndürülmesi ya da Anayasa Mahkemesi tarafından iptali mümkün değildir. Knesset'in Temel Yasalar da dâhil her türlü düzenlemeye yetkili olması, Knesset'in çıkardığı yasaların cumhurbaşkanı

tarafından veto edilememesi ve bir anayasanın henüz oluşturulmamış olması gibi nedenlerle günümüz İsrail’inde “*anayasa, Knesset onu nasıl tarif ederse odur.*”

Suudi Arabistan’daki mevcut hukuk sistemi Şeriat üzerine kuruludur. Şeriat hukukunun kaynaklarını Kur’an, sünnet, icma ve kıyas oluşturur. Şeriat hükümlerini denetlemek için Mekke ve Riyad’da bulunan temyiz mahkemeleri verilen kararların şeriate uygun olup olmadığını denetler. Hukuk sistemi içerisinde şeriat kanunlarından sonra ikincil kaynaklar gelir ve bunlar genellikle Kraliyet kararnameleridir ve bu kararnameler genel olarak iş, ticaret, şirketler hukuku gibi alanlarda şeriat hükümlerini takviye etmek amacıyla kullanılırlar. İkincil kaynaklara ek olarak geleneksel kabile hukuku ve örfleri de hukuk sistemi içerisinde önemli rol oynamaktadır. Örneğin yargıçlar evlilik ve boşanma gibi hukuki durumları karara bağlarken kabile örflerini uygulamaktadırlar. Suudi Arabistan yargı sisteminde hem şeriat mahkemeleri hem de diğer mahkemelerde son itiraz makamı kraldır ve kralın affetme yetkisi bulunmaktadır.

Suudi Arabistan’da yargı sistemi genel çerçevede değerlendirilirse; yargı sistemi mahkemelerde bağlayıcı kararlar veren ve İslam Hukuk Fakültesi veya dengi mezunu olmak zorunda olan kadılar ile fetva yetkisine sahip olan müftü ve diğer ulemeden oluşur. Baş Müftü yargı sisteminin en kıdemli üyesi olmakla birlikte ülkenin nihai dini otoritesi konumundadır ve fikirleri Suudi yargı sistemi üzerinde etkilidir.

Vatikan yargı sistemi incelendiğinde; 1929 yılında Vatikan devleti kurulduğunda yargı sistemi kilise kanunlarına paralel bir şekilde oluşturuldu ve bağımsız seküler bir yargı sisteminden söz etmek aslında mümkün değildir. Vatikan’da dini yargı tamamen kilise yasasına tabi olmakla birlikte bunun dışındaki suçlar İtalyan yargı sistemine tabidir.

İsrail, bağımsızlığa kavuştuktan sonra (1948), devletin kurulmasından önce ülkede geçerli olan kanunların İsrail Devletinin Kuruluş Bildirgesinde yer alan ilkelere aykırı olmadıkları müddetçe geçerli olmaya devam edeceklerini veya Knesset tarafından çıkarılacak kanunlara aykırı olmayacaklarını bildiren Hukuk ve İdare Kararnamesini çıkardı. Böylece, hukuk sisteminde, 1917 yılına kadar yürürlükte olan Osmanlı hukuku, İngiliz örf ve adet hukukunun büyük bir kısmını içeren Britanya Mandası kanunları, Yahudi dinsel hukukunun unsurları ve başka sistemlerin bazı parçaları bulunmaktadır.

İsrail Yüksek Mahkemesi 1995 yılında Temel Kanuna aykırı olan Knesset yasal düzenlemesini inceleme yetkisini üstlendiğinde, Temel Kanunların diğer mevzuata göre öncelikli oldukları teyit edilmiş oldu ve buna göre İsrail’de mevcut bir anayasa olmamasına rağmen temel kanunlar anayasal hükümdedir. İsrail’de Yargının bağımsızlığı kanunla garanti altına alınmıştır. Yargıç Seçim Komitesi’nin tavsiyesine göre yargıçların atanması cumhurbaşkanı tarafından yapılmaktadır. Yargıçların görevi, zorunlu emeklilik yaşı olan 70’e kadar kesintisiz devam etmektedir. İsrail’de sulh mahkemeleri, bölge mahkemeleri, Yüksek Mahkeme, özel mahkemeler, dini mahkemeler ve askeri mahkemeler olmak üzere altı farklı tip mahkeme bulunmaktadır. Yargı sistemi içerisinde Yüksek Mahkemenin devletin hukukunun üstün yorumlayıcı olarak ceza davalarında, asli ve idari davalarda usul ve esas yönünden tam temyiz yetkisi bulunmaktadır.

Seçim sistemleri incelendiğinde Suudi Arabistan’da seçim sistemi bulunmamaktadır ve Kral hayatta iken kendi yerine geçecek kişi Kur’an ve sünnete göre belirler. Vatikan’da da aynı şekilde demokratik bir yapı veya seçim sisteminden bahsetmek mümkün değildir. Burada seçim konusu sadece Papa’nın seçilmesi ile ilgilidir. Papa’nın seçimini Kardinaller

Meclisi yapmaktadır ve seçimi esasları; Meclis üyelerinin Papalık makamının boşaldığı günden önceki gün azami 80 yaşında bulunması, en fazla 120 üyenin seçime katılabilmesi, seçim başladıktan Papa seçilene kadar 2/3'lük oy çokluğunun gerekliliği olarak bilinmektedir.

İsrail seçim sistemi, *Temel Kanun: Knesset*'in 4. maddesinde, genel, ülke çapında, doğrudan, eşit, gizli ve nispi olarak tanımlanmaktadır. Din, etnik köken, cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim veya başka bir statü farkı olmaksızın 18 yaşını dolduran her İsrail vatandaşı genel seçimlerde oy kullanma, 21 yaşını dolduran her İsrail vatandaşı ise Knesset seçimlerinde aday olabilir. Bütün İsrail'in tek bir seçim bölgesi olarak kabul edildiği, ayrı seçim bölgelerinin olmadığı, nispi temsile dayalı sistemde seçmenler, parti listesindeki herhangi bir adaya değil, Knesset'teki sandalye sayısına karşılık gelen 120 ismin bulunduğu parti listesine oy vermektedirler. Siyasi Parti Finans Kanunu'na re meclisteki her partiye veya ittifaka belirli bir hükümet yardımı yapılmaktadır

İsrail'de seçimlerin yürütülmesinden Merkez Seçim Komitesi sorumludur. Yüksek Mahkeme'den bir yargıcın başkanlık ettiği komitede Knesset'teki partilerin temsilcileri yer almaktadır. Knesset'teki en az üç partiden temsilcilerin yer aldığı yerel sandık komitelerinin düzgün işleyişini ise bölgesel seçim komiteleri kontrol eder.18 Merkez Seçim Komitesi eğer bir partinin veya ittifakın amaçlarının veya eylemlerinin, açık veya üstü örtülü bir biçimde aşağıdakilerden birini içerdiği yönünde kanaate ulaşırsa sunulan listenin seçimlere girmesini engelleyebilir; Yahudi halkının ülkesi olarak İsrail Devletinin varlığını reddetmek , devletin demokratik yapısını reddetmek, Irkçılığa teşvik etmek.

KAYNAKÇA

- Al-Turabi, H. (1983). The Islamic State" in John L. Esposito (ed.). *Voices of Resurgent Islam*, Oxford University Press, New York.
- Al-Turaiqi, A. (2008). *The political system of Saudi Arabia*. Riyadh, Saudi Arabia: Ghainaa Yayınları, Birinci Baskı, Riyad.
- Aydın, İ.S. (2008). "Suudi Arabistan Ülke Raporu", *T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İGEME Raporları*, Ankara.
- Aytunç, A. (2006). Vatikan ve Tapınak Şövalyeleri. *Alfa Yayınları*, (10. Baskı), İstanbul.
- Akzin, B. (1970). The role of parties in Israeli democracy. *Integration and Development in Israel (New York: Praeger, 1970)*, 9-10.
- Baamir, A. Y. (2010). *Shari'a Law in Commercial and Banking Arbitration: Law and Practice in Saudi Arabia*. Routledge.
- Balcı, A. (2010). İsrail Sorunu: Ortadoğu'nun Gordion Düğümü. Ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran & Muhittin Ataman, *Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları*, Nobel Yayınları, İstanbul
- Bayramoğlu, E. (2006). *Yahudilik ve siyonizm tarihi*. Pinar Yayınları, İstanbul.
- Brichta, A. (1998). The new premier-parliamentary system in Israel. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 555(1), 180-192.
- Bullock, J. (1992). Reforms of the Saudi Arabian Constitution (London: Gulf Center for Strategic Studies,), pp. 38-70

- Commins, D. (2009). *The Wahhabi Mission and Saudi Arabia*. IB Tauris.
- Dekmejian, R. H. (1998). Saudi Arabia's consultative council. *The Middle East Journal*, 204-218.
- Dhanani, G. (1980). Political Institutions in Saudi Arabia. *International Studies*, 19(1), 59-69.
- Dietl, G. (1991). *Through Two Wars and Beyond:(a Study of Gulf Cooperation Council)*. Lancers Books. New Delhi.
- Diskin, H., & Diskin, A. (1995). The politics of electoral reform in Israel. *International Political Science Review*, 16(1), 31-45.
- Dunny, M. C. (1995). Is the Sky Falling? Saudi Arabia's Economic Problems and Political Stability. *Middle East Policy*, 3(4), 29-39.
- Dupuis, J., & Reese, T. J. (1998). *Inside the Vatican. The Politics and Organization of the Catholic Church*. Harvard University Press.
- Edelman, M. (2000). The new Israeli constitution. *Middle Eastern Studies*, 36(2), 1-27.
- Encyclopaedia of Islam. (1966). Brill Leiden *Dustūr: A Survey of the Constitutions of the Arab and Muslim States*.
- Ertürk, Y. & United Nations. General Assembly (2009), *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences: Mission to Saudi Arabia*
- Eryılmaz, B. (2008). *Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime* (3. Basım). Alfa Yayınları, İstanbul.
- Fouad, A. (2004). Modernity and tradition: The Saudi equation. *London and New York*.
- Frankel, W. (1981). *Israel observed: an anatomy of the state*. Thames & Hudson.
- Gemalmaz, M. S. (1996). Suudi Arabistan Yargı Düzeni ve Yargılama Usulleri Üzerine Notlar. *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 20, 153-176.
- Greilsammer, I. (2007). , “Siyonizm”, (çev. Işık Ergüden), Dost Kitabevi, Ankara
- Harrington, C. W. (1958). The Saudi Arabian Council of Ministers. *The Middle East Journal*, 1-19.
- Heywood, A.(2007). *Politics* (Third Eddition). UK: Palgrave McMillan.
- Hirsch, E. (1997). İsrail'in Gerçekleri. *Kudüs İsrail Enformasyon Merkezi, Kudüs*.
- Huber, M.R. (1959). “Pope”, Vergilius Ferm, An Encyclopedia of Religion, New Jersey
- Ismael, T. Y.(1970). *Government and politics of the contemporary Middle East*, Ontario: The Dorsey Press.
- Işık, H. (2006). Aziz Petrus'tan Papa Ratzinger'e Papalık Tarihi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ozan Yayıncılık, İstanbul.
- Jan Michiel, O. (2010). *Sharia Incorporated. A Comparative Overview of the Legal Systems of Twelve Muslim Countries in Past and Present*. Leiden University Press.
- Kraines, O. (1953a). Israel: The Emergence of a Polity—Part I. *Western Political Quarterly*, 6(3), 518-542.

- Kraines, O. (1953b). Israel: the Emergence of a Polity —Part II. *Western Political Quarterly*, 6(4), 707-727.
- Kretzmer, D. (2002). *The occupation of justice: the supreme court of Israel and the occupied territories*. New York: State University of New York Press Albany
- Kurdi, A. A. (1984). *The Islamic State: a study based on the Islamic holy constitution*. London:Mansell.
- Lewis, B. (2009). "Israel's Election System Is No Good," *Wall Street Journal* (Eastern edition),
- Lewis, J. R., & Skutsch, C. (2001). *The Human Rights Encyclopedia: Issues and individuals* (Vol. 3). Sharpe Reference.
- Long, D. E., & Reich, B. (2002). *The Government and Politics of the Middle East and North Africa*. Fourth Eddition.
- Mamoun, F. (1999). *Saudi Arabia and the politics of Dissent*, Palgrave Yayınları, New York.
- Maurice, H. (1962). *Government and Politics of the Middle East*. N. J. USA: Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs
- Ojetti, B. (1912). The Roman Congregations. *Catholic Encyclopedia XIII* (New York, Encyclopedia Press [Çevrimiçi: <http://www.newadvent.org/cathen/13136a.htm>]). 13Nisan 2017
- Özdemir, H. (2000). "Başkanın doğrudan seçimi," *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı 4, Ankara.
- Pattnaik, J.K. (1997). "Saudi King in Trouble", *Strategic Bulletin*, Vol. II n. I.
- Schechtman, J. B., & Benari, Y. (1970). *History of the Revisionist Movement: 1925-1930* (Vol. 1). Hadar.
- Schnürer, G. (1912). States of the Church. *The Catholic Encyclopedia*, 15, 257-67. Vol. XIV, New York,
- Şafak, A. (1992). *İslam Dini ve Sosyal Adalet*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara
- Tarazi, A. M. (1993). Saudi Arabia's New Basic Laws: The Struggle for Participatory Islamic Government. *Harv. Int'l LJ*, 34, 258-624.
- Ulutaş, U., Bölme, S. M., Demir, G. N., Torlak, F., & Ziya, S. (2012, Aralık). *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*. SETA.
- Vogel, F. E. (1999). *Islamic law and legal system studies of Saudi Arabia* (Doctoral dissertation, Harvard University).
- Zakai, A. (2008). "International encyclopedia of the social sciences." 2. Baskı, Detroit, USA.
- Zehra, E. (2004). *Muhammed, İslâm da Siyasî, İtikadî ve Fikhî Mezhepler Tarihi*, Yeni Şafak Gazetesi Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

Anadolu Ajansı, <http://aa.com.tr/tr/dunya/israilde-secim-senaryolari/66837?amp=1>
(15 Nisan 2017)

İsrail Enformasyon Merkezi (2003), *İsrail Hakkında Gerçekler*, mfa.gov.il/MFA_Graphics/.../ISRAIL%20HAKKINDA%20GERCEKLER.pdf (25 Nisan 2017)

Vatican City State Homepage "Vatican City in the Past", (Çevrimiçi)

[http://www.vaticanstate.va/EN/](http://www.vaticanstate.va/EN/State_and_Government/History/The_Vatican_City_during_the_times.htm)

[State_and_Government/History/The_Vatican_City_during_the_times.htm](http://www.vaticanstate.va/EN/State_and_Government/History/The_Vatican_City_during_the_times.htm), 12 Nisan 2017.

Vatican City State Homepage "State Departments", (Çevrimiçi)

http://www.vaticanstate.va/EN/State_and_Government/StateDepartments/, 12 Nisan 2017.

The Holy See Homepage "The Secretariat of State", (Çevrimiçi)

http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_12101998_profile_en.html, 13 Nisan 2017.

The Holy See Homepage "The Tribunals", (Çevrimiçi) http://www.vatican.va/roman_curia/tribunals/index.htm, 13 Nisan 2017

https://www.knesset.gov.il/elections17/eng/cec/CecAboutGeneral_eng.htm (22 Nisan 2017)

https://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_work_org.htm (23 Nisan 2017)

"Şitot HaBhirot LeKnesset," *Knesset Websayfası*,

http://www.knesset.gov.il/description/heb/heb_mimshal_beh.htm. (22 Nisan 2017)

Jewish Virtual Library (2017). The Knesset.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/knesset.html>, (22 Nisan 2017)